

DISSERTATIO JURIDICA
DE EO QVOD IVSTVM EST
CIRCA

12.

CONCIONES FVNEBRES

Don
Seichen = Predigten

Quam

DIVINA FAVENTE GRATIA

EX DECRETO ET AVCTORITATE

Illustris ac Inclyti Jctorum Collegii in Alma Salana

SVB PRÆSIDIO

VIRI ILLVSTRIS ET EXCELLENTISSIMI

DOMINI

CHRISTIANI WILDVOGELII

JCTI FAMIGERATISSIMI

Sereniss. Ducis Saxo-Isenac. Consiliarii Status Intimi Curia Prov.

& Scabin. nec non Facult. Jurid. Assessoris gravissimi Juris publici,

Feudalis, Codicis ac Novellarum Professoris ordinarii

*Dn. Patroni ac Promotoris sui ad cineres usque
devenerandi*

Publicæ eruditorum disquisitioni exhibet

AVCTOR & RESPONDENS

VVERNER JULIVS GVNTHER HANTELMANN

Brunsvigas

D. Mart. A. O. R. M DCC I.

H. L. G. C.

JENÆ, Litteris Mullerianis.

Summe Reverendis
Illustribus, Generosisimis,
Nobilissimis & Excellentissimis
nec non
Amplissimis

Ad Ordinaria Ordinum
Ducatus Gvelfherbytani

COMITIA DEPVTATIS

Inque laudato Ducatu

CONSILIARIIS ÆRARIJ

Splendidissimis

De patria præclare meritis &
adhuc merentibus

DOMINIS AC PATRONIS

Summo observantiæ cultu
complectendis

*Hoc quaecunque specimen
devotissima mente*

offert. & consecrat

A V T O R.

CAPUT I.

De

Origine & Antiquitate concio- num funebrium.

§. I.

Vemadmodum boni ordinis ratio ab eo, qui rem aliquam delineare suscipit, exigit, ut non solum primoribus eam attingat laboris, sed ab ovo usque ad mala, ut dicitur, recenseat, nisi eam imperfectam tradere velit *l. 1. ff. de Orig. Jur.* Sic & mihi DE JVRE CIRCA CONCIONES FVNEBRES commentationem aliquam confecturo incumbere censui, origines, naturam atque fundamenta illarum paulo altius repetere, priusquam ad ipsam materiæ tractationem accingam,

§. II.

Huic muneri itaque ut satisfaciam, primo loco harum concionum apud veteres existentia probanda occurrit. Id quod facili negotio præstari poterit, ipso Cicerone

A

sum.

summo Romanæ eloquentiæ principe egregie hac in re mihi succurrente. Hic enim *lib. 2. de Orat.* sequens hujus rei suppeditat testimonium: *Nostre, ajens, laudationes, quibus in foro utimur, aut testimonii brevitatem habent nudam atque inornatam, aut scribuntur ad funebrem orationem.* Imo Acro vetus interpres Horatii pariter earum apud Romanos usum notat *in Epod.* allegante Kirchman. *de fane rib. Roman.* cap. 18. Varro, ait *pro rostris sepulchrum Romuli dixit.* Plures hujus rei probationes adducere hic nolo, cum ex ulteriori hujus tractationis prosecutione ipsaque originis indagatione, huic capiti majus adhuc accedet robur.

§. III.

Quamobrem data sic brevibus existentia, mearum nunc erit partium pedem ulterius proferre, ac illarum jam fundamentum ex ipsis deducere fontibus. Cum itaque neminem fugiat, omnes omnino homines ardenti desiderio vitam beatam ac tranquillam sibi expetere. Vitam vero beatam extra societatem obtineri non posse, facile quisque inde colliget, pro hujus conservatione omnes pari cura sollicitos esse debere, nisi voto suo excidere velint. Nihil autem magis conservat societatem, quam si illius membra suum faciant officium, a vita abhorreant improba, & saluti patriæ omnibus viribus studeant. Quod si ergo id sponte facere recusant, aut metu poenæ, aut spe præmii ad id alliciendi & cogendi sunt. Inter reliqua vero præmii genera, quibus id obtinetur, haud ultimum sibi vindicat locum, laudatio post vitam laudabiliter peractam ipsis concessa. Illa enim homines & ad bene beateque vivendum invitat, ut ali.

aliquando defuncti hoc fruantur honore, & superstites admonet, ut per mores probos & honestos sibi quoque hanc meritorum virtutumve tesseram acquirant. Nam monente Servio *ad lib. II. Æneid. Laus defunctorum, viventium exhortatio est.* Cujus rei prudentes suæ reipublicæ conservatores Romani, aliæque gentes memores optime constituere, defunctos post mortem laudandos esse.

§. IV.

Originem earum in Republ. Romana quod attinet, variæ ac dissentientes apud scriptores de illa extant opiniones. Quidam primam illarum institutionem tribuunt Pöblicolæ, tertio post exactos reges consuli, qui primum in honorem Bruti collegæ laudationem funebrem dixisse fertur, teste Plutarcho *in Pöblicola* & Dionys. Halic. *l. 5. Histor.* Liv. *l. 2.* Quæ res populo Romano, ob præclarum illius in recuperanda libertate præstitum beneficium, tam grata acceptaque fuit, ut ex eo mos viros demortuos celebrandi invaluerit. Plutarch. *l. c.* Sunt tamen quoque qui autorem hujus consuetudinis venditant Varronem, qui Romulum defunctum panegyri honoravit, uti patet ex Acrone *in Epod. Horat. allegante Kirchman. de funerib. Roman. cap. 18.* Varro inquit, *pro rostris sepulcrum Romuli dixit, ubi etiam in bujus rei memoriam duos leones fuisse erectos constat; unde factum est, ut pro rostris mortui laudarentur.* Quicquid tandem sit, de vero autore jam olim scriptores hæsitaverunt. Elegans hanc in rem invenitur apud Dionys. Halicarnass. *l. c.* dissertatio, in qua asserit, se certo affirmare non posse, an Pöblicola primus

hunc morem apud Romanos instituerit, an institutum a Regibus fuerit secutus. Hoc tamen certum est, quod mortuus in funere laudare, vetus sit illorum, non vero Græcorum inventum. Quamvis negari non possit, quod hi quoque viris in bello decedentibus hunc honorem exhibuerint; Diu tamen post Romanos ab illis mos iste receptus fuit. Antea enim in defunctorum honorem certamina funebria a conjunctis tantum celebrabantur, eaque tam gymnica, quam equestria. Quod si probatio hujus rei desideratur, carmina Poetarum eam statim præbere poterunt. Illa enim horum certaminum mentionem sapissime faciunt, & ab Hercule in Pelopis funere, ab Achille vero in Patrocli, edita esse notant. Diony. Halic. l. 5. De lugubri tamen laudatione ne verbum quidem produnt. Id vero absque dubio fecissent, si quandam adhiberi jam in usu fuisset. Adsunt quidem tragici nonnulli Athenienses, qui Theſeo ilarum institutionem tribuunt. Quorum assertum tamen commentum magis est, quam historia, & patriæ adulantes potius, quam veritatis studiosi id proferunt Dionys. l. 5. Manet itaque firmum, quod Romanorum orationes Græcorum sint vetustiores. Nisi Solon qui Tarquinii Prisci tempore Atheniensem Rempubl. novis legibus constituit, hujus rei autor quoque fuerit. Gellius enim l. 17. Noct. Att. & Plutarchus in vita Valerii ab Anaximene originem hujus instituti ei tribui scribunt. Alex. ab Alex. Dier. Genial. l. 3. c. 7. a Pericle hanc consuetudinem trahi debere dicit. Inter has Autorum dissensiones certum quid statui posse haud puto. Nam si Dionysio fides habenda, qui lib. 5. a pugna Salaminica
 vel

vel Marathonica ritum istum deducit, neque Soloni neque Pericli commodè illius inventum tribui posset, quia hic prædictis præliis posterior, ille vero prior vixit. Et si vel maxime Solon defunctos encomio quodam in funere ornare instituerit, inde tamen pro certo statim asseri nequit, prius apud Græcos quam Romanos morem hunc viguisse, quoniam æque dubium illud est, aliis a regibus, aliis a Publicola eum trahentibus.

§. V.

Nec Romani solum, verum & Ægyptii hanc solennitatem in defunctorum suorum sepultura observarunt. Quæ tamen diversa apud eos fuit in funeratione Regum & aliorum. Illi enim laudibus a rerum gestarum, dictorum, virtutumve præstantia ductis efferrebantur, quæ omnia præcipuus sacerdos ex alto quodam suggestu recensebat in maximo totius populi confluxu, Quando autem eveniebat, ut vitam pluribus vitiis ac sceleribus contaminassent, quam virtutibus factisve eximiis ornassent, supremo sepulturæ privabantur honore, & insepulti abjiciebantur. Alex. ab Alex. l. 3. Dier. Gen. c. 7. Gejer. de Luctu Hebræorum c. 6. §. 19. Limnæus de Jur. Publ. T. 1. l. 11. c. 12. n. 7. Cujus verba huc transferri merentur: *Apud Ægyptios olim, scribit, Regis demortui corpus omnium exponebatur adspectui, ea cuique data licentia, denati in laudem, quæ ab ipso laudabiliter gesta, juxtaque in vituperium contraria, exponere. Quod si vituperantium voces & numerus major deprebendebatur, ea in contingentia, sepultura denegabatur corpori. Hoc reges omnium timebant maxime, tum propter ignominiam, tum quod communi errore sibi persuasum haberent,*

rent, animas hominum vagas eo usque persistere, donec consuetis ceremoniis sepultura traderetur corpus; proindeque ne perpetua huic poena subjicerentur, omnem movebant lapidem, ut recte agendo nullius in se concitarent odium. Reliquorum Aegyptiorum quod attinet laudationes, illi priusquam loculo inferrentur, apud Iudices a volentibus accusabantur, ab aliis defendebantur rursus. Finitis hisce criminationibus eorumque defensionibus, iudices cognoscebant, utrum sepultura digni, nec ne. Si indigni demum deprehenderentur, non sepeliendos esse decernebant. Athanas. Kirch. *Oed. Aegypt. T. 1. S. 123. c. 2. synt. 2.* Hoc tamen non prius quam inculpationibus probatis procedebat. Quod si vero nemo accusabat, vel falsae criminationis quis convictus erat; a cognatis, omni rejecto luctu, defunctorum encomia recensebantur. Neque tamen ob fortunæ bona, neque ob nobilitatem, qua omnes æque pollerent, deprædicabantur, sed quali a prima pueritia institutione fuerint eruditi, quantos in virtutibus studiisque fecerint progressus, memorabant. Diodor. Sicul. *l. 1. sect. 2.* Eadem & de Assyriis prodit Gyraldus *de var. sepel. ritu. p. 25.* Indiæ etiam incolæ hocce munus defunctis suis præstant. Apud quos Magistratus, cui demandata est hæc sparsa, ante demortuorum ædes vitæ illorum curriculum narrat, eum in finem, ut vitia virtutesque eorum patefiant omnibus. Alex. ab Alex. *2. 7. l. 3.* Itemque de Lybica quadam gente memoriæ proditum legitur, quod in illorum memoriam, qui ab Elephantibus, sive in venatione, sive in præliis conciderant, hymnos læta canerent voce. Gejer. *de Hebr. lach. c. 6. §. 19.*

Ab Ethnicorum limitibus, ad Judæorum gentis a Deo quondam electæ, fines si nunc transeamus, inter illorum sepeliendi ritus idem quoque offendemus. Veritas hæc tam S. Codicis, quam profanorum scriptorum testimoniis adstrui potest. Sic Davides, regius, uti vocatur, Propheta, præclara Sauli, in cujus locum substitutus est, ejusque filii Jonathæ facta, non quidem funeri præsens, absens tamen commemoravit 2. *Samuel. c. 1. v. 27.* Idem gloriæ monumentum extruxit Abnero a IJoabo insidiosè interfecto. 2. *Samuel. c. 3. v. 33.* Joseph. *Ant. Jud. cap. 1.* Jeremias Propheta Josiæ, regis Judaicæ gentis clarissimi, Syrac. *c. 49. v. 1.* obitum admodum planxit. Cujus lamentationes in illius funere editæ extant 2. *Paral. 35. v. 25.* Præter hunc quidam Scripturæ S. interpretes Jesaiam eundem regem *c. 57. v. 1.* his verbis: *Justus perit, & non est qui recogitet eum*, doluisse ferunt. Gerhard. *loc. de Mort. §. 84.* Alii vero hocce dictum de illo funerum ritu non accipiunt, sed explicere illud malunt de cujuslibet beati ex hac vita excessu. Gabriel Alvarez. *loc. de morte tom. 2. Comm. Coll. 955.* Sanctius *l. de morte.* Et horum explicatio, ut mihi videtur, textui magis respondet: ex illo enim, perspectis probe ejus antecedentibus & consequentibus, evinci haud poterit, quod Jesaias ob Josiæ excessum in eo lamentarent. Consuetudinem tamen illam Judæi adhuc hodie servant, ac longas preces, quas justificationem appellant, funus in loco sepulchri positum circumeuntes, recitant. Buxtorf. *Syn. Jud. c. 35.* Schickardus *de jure reg. Hebr. c. 6.*

Primitivam ecclesiam nunc perlustrantibus nobis, eandem mortuorum celebrationem in illa obtinuisse, demonstrat Gejerus *l. c.* Evolvi pariter potest Dionys. Areopag. qui *c. 7. Hierarch. Eccl. p. 218.* de moribus Christianorum circa defunctos differens, mortuum ante humationem ad pontificem, qui in loco sepulturæ adstabat, deferendum fuisse, ut super eum gratiarum actionem perageret, tradit. Cui assentiunt Gregorius Nyssen. in funere Macrinæ virginis. August, *l. 9. Confess. Finia*, inquit, *prece, osculo salutatur præsul defunctum, quod & reliqui, qui præsentibus sunt, faciunt; (quod tamen Concil. Antisid. c. 12. improbavit) deinde oleum ipsi infundit* (hoc alibi non fuisse in usu notat Chemnitius in *Ex. Conc. Trident. p. 3. c. 5.*) Prodit postea præcipuus ex ministris, qui dimissis catechumenis, sanctos jam mortuos concelebrat, & pari laudatione modo vitæ functum prosequitur, hortaturque omnes, ut sibi ipsis identidem postulent beatum in Christo excessum. Conferatur Socrates *l. 5. Histor. c. 9.* ex quo constat, Gregorium in funere Meletii Antiocheni orationem habuisse. Præterea ad hodiernum usque diem supersunt plurium Patrum orationes, ut Eusebii Constantino, Nazianzeni Basilio & Cæsareo habitæ. Gejer. *l. c.* Hæc sunt quæ originem illarum atque existentiam respiciunt. Jam nobis exponendum erit, qui illas concesserint & habuerint, quibus, quo tempore, locove habitæ fuerint. Ut, autem secundum ordinem omnia tradamus, initium merito facimus ab iis, qui illas decreverunt & habuerunt.

§. VIII.

Potestatem ergo hæc laudationes concedendi sibi
vin-

vindicant leges & Magistratus. Ita enim in Leg. XII. Tabb. constitutum legimus: *Honoratorum virorum laudes in concione memorantur, easque ad cantus ad tibicinem prosequuntur, cui nomen Nenia.* Cic. lib. 2. de LL. Qui valde laudat majorum prudentiam, quod etiam funerum sumptibus certum præscripsit modum. Denique Magistratibus quoque competiit jus cognoscendi, an quis sit dignus, ut ex lege hac honoretur laude, eamque extendendi, restringendive facultas. Innotescit id nobis exemplo filii Appii Claudii, qui a Magistratu licentiam in parentis obitum orationem habendi petere debuit. Liv. l. 2. Dionys. Halic. l. 9. Accedunt duo Senatusconsulta, alterum, quo foeminis hujusmodi supremum decus decretum, alterum, quo magistratui interdum munus defunctos laudandi fuit injunctum. Liv. l. 5. Quintil. l. 3. *Instit.* Ab iis demum hoc pietatis debitum exhibebatur defuncti, qui proxime illis juncti erant sanguine: Qui nihilominus per gradus, nec sine discrimine id præstiterunt. Et primo quidem loco filii, si quidam puberes aderent, parentibus id facere tenebantur. Polyb. l. 6. *hystor.* cujus verba ab interprete latinitati tradita hæc sunt: *Ibi populi totius corona circumstante in rostra ascendit filius, si quem puberem reliquerit, qui forte adsit, sin minus, propinquorum aliquis, & de mortui virtutibus dicit, rebusque, quas is prospere gessit.* De filio Appii Claudii ex Dion. Halic. l. 9. Liv. l. 2. nobis jam ex antecedentibus constat, & Suetonius c. 6. in *Tiber.* de eo adstruit, quod novem annos natus, patrem pro rostris laudibus ornaverit. Idem de Caligula c. 10. in *ejus vita* matrem laudante annotat. In liberorum funerationibus parentes omnium primi

id peragebant, referente Plutarcho in *Fabii vita*; Fabius dicens, cum hunc filium amisisset, dolorem, ut vir prudens & pius pater, tulit moderatissime. Orationem, quam habent in clarorum virorum funere propinqui, ipse in foro dixit, quam postea edidit scriptis mandatam. Quibus subjungendi mariti. Caesar enim Liviae suae virtutes deprædicavit, Sveton. in *vita ipsius* c. 6. Nero etiam, Poppæ uxoris formam laudavit, & quod divina infantis parens fuissent, aliaque fortune munera pro virtutibus, notante Tacit. l. 16. *Annal.* Liberis vero, parentibus, maritisve non extantibus, ad reliquos propinquos iusto ordine munus hoc devolvebatur. Hos enim in subsidium vocatos esse, ex Polybii loco paulo ante transcripto perspeximus. Prædictæ tamen personæ haud semper orationes ipsi composuerunt, sed aliis conficiendas commiserunt. Tuberoni Africanum avunculum laudanti, scripsit Cajus Lælius. Cic. l. 2. *de Orat.* Serranus Domestius filium Ciceronis scripto celebravit. Cic. l. 3. *Ep. 8. ad Q. Fratr.* qui multas alias confecit laudationes lib. 13. *Ep. 47. ad Att.* Cognatos & Amicos excipiebant viri alii doctissimi, qui, ut spartam istam susciperent, rogabantur. Appian. lib. 1. *de bell. Civ.* in funere Syllæ hac de re eleganter discurret, cujus verba ex græco idiomate transposita huc transcribere licebit: Pro rostris deinde in suggestu posito cadavere funebrem orationem habuit vir ejus ætatis eloquentissimus, quod Faustus filius nondum esset maturus; ubi simul annectit rationem, cur extraneo commissum sit hocce munus, immaturitatem scilicet filii. Quod Magistratus interdum laborem hunc subire ex Scto fuerint obstricti, in principio hujus §. jam ex Quintiliano monui-

mus. Cujus tradita Dion confirmat, qui l. 46. tradit, Senatum Legato orationes in funere publico dedisse. Quod deinde quoque in municipiis invalescere coepit. Uti ex inscriptione antiqui cujusdam lapidis liquet, quam ex Guthero *de Jur. Man. l. 1. c. 25.* hic sistere mihi permissum erit.

Q. TRAJO. Q. TRAJ. AREJANI.
FIL.

QVIR. ARFIANO. ARVENSI.
(446.) HVIC. ORDO. MVNICIPII FLAVII.
ARVENSI. OB MERITA.
LAVDATION.

IMPENSAM. FVNERIS. LOCVM.
SEPVLTVRÆ. ET STATVAM
DECREVIT.

ÆMILIA LVCIA MATER &
SERGIVS RVFINVS FRATER
EIVS

M. V. IMPENSAM REMISERE.

Inprimis vero tum illis hasce orationes recitare incubuit, cum defuncti in bello pro patria vitam amisissent, illorum enim gloria semper vigere debet. Magnum namque patriæ præstant beneficium, qui pro illius salute se, vitamque suam ingentibus exponere periculis, mortemque ipsam subire non recusant. Ingrata itaque foret erga ejusmodi patria, nisi omni eos afficeret honoris cultu. Apud Ægyptios in regis funere sacerdos primicerius hoc fungi debebat officio. Itemque inter Christianos pars sacerdotum officii fuit: *Confer. §. 5. & 6.*

Jam ipsius ordinis ratio flagitat, ut pauca de iis, in quorum honorem orationes istæ sunt peractæ, adjiciamus. Sciendum itaque est, quod ab initio viri eximiis virtutibus clari, & egregie de republica meriti hoc virtutum suarum præmio saltem condecorarentur. Sicuti ex Dionys. Halic. supra memoratæ Dissert. verbis finalibus apparet. *Sed si quis, missa facta hac questione, quinam primi laudes funebres instituerint, examinare aut scire voluerit apud utros mos ille melius se habeat, prudentius hunc apud hos, quam apud illos, constitutum reperiet: quia Athenienses videntur eorum causa, qui in bello cæsi sepultura mandantur, orationes funebres instituisse, ex una tantum virtute, quæ in ipsa morte apparuerit, etiamsi quis cæteris in rebus fuerit nequam, existimantes viros bonos judicandos. At Romani omnibus viris claris, siue eorum ductu auspiciisque bella fuissent confecta, siue in Reipublicæ administratione & gubernatione prudentia dedissent consilia, & præclara edidissent facinora, hunc honorem haberi statuerunt, & non solum iis, qui in bello cecidissent, sed etiam aliis, quemcunque illi vitæ finem sortiti fuissent; existimantes ob virtutes totius vitæ actæ, non solum autem ob gloriosum obitum viris bonis laudes deberi. Si mihi licitum erit, meam exponere hac de re sententiam, lubentius Romanorum consuetudinem approbo, quam Græcorum institutum. Neque enim video, cur illis, qui in prælio non occubuerunt, ejusmodi honos sit denegandus. Quanquam negari nequeat, quod omnia tum bona, clausula quando bona & qui vitam suam alias multis facinoribus improbis macula-*

tam virtuoso exitu correxerint, dignis laudibus minime
sint privandi; inde tamen non sequitur, quod illorum
memoria, qui per totam vitam virtutibus addicti fue-
runt, eamque præclaris facinoribus splendidam reddi-
derunt, post fata minus sit celebranda; quam illorum,
qui unicum saltem laude dignum factum, vitam prælio
fortiter finientes, edidere. Post aliquod deinde tem-
poris spatium & foeminis Scto hoc honoris specimen est
tributum, Plutarch. *de virt. Mulier.* in remunerationem
beneficii, quo sibi patriam devinxerant, aurum suum,
mundumque omnem, deficiente in publico ære, confe-
rentes, quo Senatus Gallis promissam mercedem solvere
posset. Liv. l. 5. Plutarchus vero aliam reddit rationem,
cur hoc ipsis fuerit concessum, putans, eas aurum non
ad liberandam patriam Magistratui tradidisse, sed ad
donarium conficiendum, quod ille Delphos post victos
a Camillo Vejos transmissurus erat. Anterioribus enim
temporibus mulierem post mortem laudare publice usu
non fuit receptum. Sed si Livio assensum nostrum
præbere volumus, introductum id demum est circa an-
num 363. Guther. *de Jure man. l. I. c. 25.* Kirchman. *de*
funer. Roman. cap. 19. Sin vero Plutarchi sententiam
amplecti malumus, factum id est circa ann. ab U. C. 358.
prout idem Kirchman. tradit, l. c. Hæc est laudationum
in mulierum honorem habitarum origo. Quo bene-
ficio mulieres autem statim usi non sunt, sed trecentos
ab illius concessione tandem post annos. Causa hujus
intermissionis vel reverentia erga viros esse potest, vel
quia solo honore a senatu sibi delato contentæ fuerunt.
Cic. l. 2. *de Orat.* elegantibus id probat verbis, dicens: *In eo*

quidem genere scio & me & omnes, qui adfuerunt, delecta-
tos esse vehementer, cum abs te (Catulo scilicet) est Popilia
mater vestra laudata, cui primum mulieri hunc honorem
in nostra civitate tributum. Cum itaque Popilia omnium
prima fuit laudata, sponte inde consequitur, quod lau-
dationes mulierum actu invalescere cœperint trecentos
ferme post Scutum hujus rei gratia editum annos, quo-
niam Catuli vita ac Popiliæ mors in illud temporis pun-
ctum cadunt. Equidem multi sunt, qui hunc Ciceronis
locum non de hoc, sed alio quodam laudationis genere
intelligunt. Verum quicquid sit, omnes ferme Cice-
ronis interpretes illam de eo accipiunt. Kirchm. d. c. 19.
Ultimo notatu adhuc dignum superest, quod sub initium
non omnibus indiscrete mulieribus honor hic fuerit ha-
bitus, sed ætate tantum profectioribus. Qui mos usque
ad Julii Caesaris ævum perduravit, qui uxorem juniorem
adhuc laudavit, ex quo juniores quoque laudandi con-
suetudo invalescere cœpit. Plutarch. in vita Caf. Exem-
plum enim illius plures postea secuti sunt. Idem scili-
cet Dio lib. 39. de Pompeji uxore, & Tacit. l. 5. Anal. de
Julia Augusta produnt. Illæ insuper mulieres, quarum
filii Magistratus curules gesserant, ornamentis consulari-
bus efferrebantur, Scalig. ad Propert. l. 4. Eleg. ult.

§. X.

Postquam in §. præcedente explicavimus, quibus
lugubres hæ orationes fuerint permissæ: nunc eos quoque
enumerare debemus, qui illis indigni habiti. Primus
inter eos locum occupant perduelles. Cadavera enim il-
lorum insepulta abjecta sunt, & memoria dirutis ædibus,
concussis imaginibus, erasis titulis omnino extincta fuit.

Guther.

Guther. *l. 1. c. 8.* Imo manibus illorum gravem terram & onerosam optabant antiqui. Plin. *l. 2. c. 63.* Qua poena Vespasianus Prætor conjuratos Catilinæ affecit. Sueton. *in Vespas. c. 7.* Eandem etiam Marius statuit in eos, qui contrariis faverent partibus. Appianus *de Bell. Civ. l. 1.* Quibus deinde succedunt capite damnati, quorum cadavera olim quidem cognatis sepelienda permittebantur; hodie vero non nisi permissu principis terræ mandari possunt. Quandoquidem vero plane sepultura illis interdicitur, imprimis dum majestatis causa damnati sunt, *l. 1. ff. de Cadav. Punitorum.* Poena enim prohibita sepulturae iis jam temporibus magna semper fuit æstimata. Non vero propterea quod supremo privarentur honore, sed quoniam insepulti ab inferis arcerentur. Virgil. *lib. 6. Æneid. ibique Servius.* Porro ad honestam non admittuntur sepulturam manus impias violentasque sibi inferentes, teste Seneca *l. 6. contr. 18.* Denegata autem iis sepultura honorabili, omnes simul ritus, quibus illa peragitur, denegantur, sicut & superioribus. Cui animadversioni tamen omnes autocheires non subjecti erant. Sed restringitur illa in pontificalibus libris tantum ad illos, qui laqueo vitam sibi auferunt Servius *in lib. 12. Æneid.* Tarquinius Priscus, narrante Plinio *l. 36. c. 15.* eorum corpora, qui mortem sibi ipsis consciverant, ad subtrahendum se molestissimo labori, quem in conficiendis cloacis præstare cogebantur, crucibus affixit, & civibus spectanda, avibus vero dilaceranda exposuit. Nihilominus tamen ab hac juris pontificii censura exempti erant viri præclari ac potentes. Sic Gordianus laquei vi se perimens inter Deos a Senatu relatus. Capitol.

pitol. in Gord. Val. Max. l. 5. c. 8. de Sillano, suspendio
se consumente, eo quod a Manlio Torquato esset abdi-
citus, asserit, quod elatus & sepultus sit. Cætera vio-
lenti interitus genera neque informia semper, neque in-
honestæ existimata, nec illa unquam juris civilis lege
sed solis pontificiis ordinationibus castigata. Guther.
lib. 1. c. 10. Hostes vero supremo hoc honoris cultu non
semper privati sunt, quoniam externorum bellorum
odia ita comparata esse non debent, quin morte ex-
tingui possent. Inprimis id obtinuit in justo bello &
indicto antea. Quod Hannibal quoque Romanorum
hostis infensissimus observavit, Græcho funus in primo
punico bello procurans, quod adhibitis omnibus solen-
nitatibus, inter quas & hæc oratio absque dubio fuit,
adornavit. Liv. l. 36. Idem M. Marcello præstitit. Cic.
de Senect. Et iis denique, qui inter reos pendentes de-
cedebant, hæ orationes habitæ sunt, quod Apii Claudii
exemplum probare potest. Illius laudationem Tribuni
quidem impedire conati sunt; plebs vero ut tanto viro
tanta inferetur injuria, non permisit. Liv. l. 2. Postremo
Africanus, die illi a Tribunis dicto post mortem, quæ
ipsi pendente adhuc reatu contingebat, a Q. Maximo est
laudatus. Cic. pro Murena.

§. XI.

Pauca adhuc monenda supersunt. Nondum enim
ostensum est, unde fuerint laudati, quo tempore,
loco, & quem in finem. Primum quod attinet mem-
brum, Scriptores illius ætatis certiores nos faciunt de
fontibus, ex quibus laudes eorum depromi fuit soli-
tum. Sunt autem illi: stirps defunctorum, educatio, res
pro-

prosperè gestæ, prudenter dicta, studia, merita in rem-
publicam vita secundum præcepta virtutum instituta,
maiorumque genus. Plato *in Menexeno*. Tempus vero,
quo recitatae sunt, ipse funerationis dies fuit, quod inde
deducitur, quia cadaver, cum efferretur, pro rostris in
foro, donec laudatio esset facta, locabatur. Locus ita-
que, quo habitæ sunt, fuit forum. In illo enim vel con-
scenso suggestu, vel rostris ascensis recitatae sunt. Cic.
lib. 2. de Orat. Horat. *l. 1. Satyr. 6.*

at hic si plaustra ducenta

*Concurrantque foro tria funera, magna sonabit
Cornua, quod vincatque tubas.*

Dionys. Hal. *l. 4.* de funere Servi Tullii testatur, quod
Tarquinius Priscus sit veritus, ne tumultus orirentur, si
defuncti Regis corpus per forum duci ex communi
Romanorum consuetudine pateretur. Cum ad forum
pervenissent, qui laudibus ornandi erecti pro rostris
interdum collocabantur, teste Polybio *lib. 6.* Quam-
quam nemo inficias ibit, quod verba illius de cereis de-
functorum imaginibus quoque intelligi possint, quæ pro
rostris, ut a populo conspici possent, erigebantur. Kirchm.
c. 13 de fun. Rom. Interdum vero corpora in lecto egre-
gie ornata proponebantur, quod de Bruti cadavere asserit
Dionys. Halic. *l. 5.* Finis demum, cujus gratia laudationes
istæ sunt inventæ, partim honor defunctorum est, partim
ut superstites, vel filii, vel fratres, ad illorum virtutum
imitationem admonerentur: Parentes & Majores reli-
qui vero solatium ex iis perciperent, & a nimio imma-
turi & acerbi suorum obitus luctu avocarentur; Plato

in Menex. Rosin. l. 5. c. 39. Polyb. l. 6. Cives præterea
iisdem ad amorem patriæ excitarentur. Optime enim
id fieri potest, cum pro patriæ commodo qualibet peri-
cula intrepide obeuntes laudibus meritis efferuntur.
Hæc sunt, quæ originem & antiquitatem hujus materiæ
spectant. Quibus jam perlustratis hodiernam illius
faciem depingere meum nunc erit. Priusquam vero
huic operi manus admoveam, non abs re erit, definitio-
nem & divisiones præmittere.

CAPUT II.

De

Definitione & Natura concio- num funebrium.

§. I.

Definitionem funebrium concionum, ut faci-
liorem ad ipsam rei cognitionem nobis
struamus viam, sistere hic superiori capite
promissi. Est autem illa duplex, aut *realis*,
aut *verbalis*. Hæc tribus absolvitur capitibus, quorum
primum est Etymologia seu vocis origo, quæ a verbo
concire sive *conciere*, i. e. convocare, derivatur, ut hinc
concio cœtum convocatum a Magistratu vel sacerdote
publico ad orationem audiendam significet. Voss. *de lite-
rarum permut. verb.* cieo: Mart. *Lexic. Philolog. verb.* concio.
Vocabulum *funebri* vero descendit a *funere*, & hoc a
furvo, seu *nigro*, quia in funere omnia nigra sunt. Henr.

Spon.

Spondanus *de cœmet. sacr. lib. 1. p. 3. c. 7. n. 1.* vel a *funalibus* live *funibus accensis*, qui noctu mortuis in funeratione præferebantur, quemadmodum Donatus in *Andr. Act. I. Se. I.* & Servius in *1. Æneid.* sentiunt. Alterum, quo nominalis definitio perficitur, capitulum est Synonymia, quæ plurium vocabulorum eandem rem denotantium est traditio. Insignitur autem concio hæc vocabulo quoque *Laudationis funebris.* Quintil. *lib. 1. c. 7.* sicut & *oratio* appellari potest. Vernacula nostra, eine Leich- und Lob-Rede, eine Leichen-Predigt: Tertium est Homonymia, seu diversa nominis significatio. Gaudet alias hoc vocabulum *concio* triplici significatu. Primo enim cœtum adorationem audiendam adscitum designat, sic *concio* ex *imperitissimis constans*, uti loquitur Cicero *de Amicit.* Deinde etiam orationem, quæ ad cœtum habetur, notat, ut: *legi concionem tuam, nihil illa, sapientius.* Cic. *lib. 9. Epist. 14. ad Fam.* Ultimo indicat locum, de quo sermo habetur eine Kanzel, Predigtstuhl: ut *ascendi in concionem.* Cic. *contra concion. 2. Metelli.* apud Gellium *l. 13. cap. 14.*

§. II.

Præmissa nominis explicatione, quæ merito præcedere debet, *arg. l. 1. ff. de J. & J.* ad ipsius rei definitionem, quæ scala esse dicitur ad scientiam & fundamentum sequentium, Molin. *de Hispan. primog. l. 1. c. 1. n. 1.* jam progredior. Non incommode autem describuntur funebres conciones, quod sint *sepulture honestæ Ecclesiasticæ quædam solennitas, quæ pie defunctorum virtutes ac vitia interdum in oratione quadam recensendo a Ministro Ecclesiæ peragitur.*

Diximus, quod sit honestæ & solennis sepulturæ quædam solennitas, quæ omnibus merito defunctis conceditur Schilt. *Instit. Jur. Eccl. l. 2. t. 14. §. 14.* Dissentit tamen Octav. Pis. in *Lycurgia Ital. cap. de usu judicii Moralis.* Verum cum ritibus sepulchralibus ideo addantur, ut religionis Christianæ adstipulantes, & viam virtutis incedentes præmium quoddam suorum meritorum accipiant; *Nulla enim virtus* secundum Ciceronis in *Orat. pro Arch.* testimonium, *altam mercedem laborum ac periculorum desiderat, præter hanc laudis & gloriæ;* non video cur quis abolitionem earum urgeat. Præterea quoque tam divinum, ut ex §. 6. c. 1. pater, quam civile jus l. 14. §. 4. de *Relig.* istas indulget. Reliquas funeris ceremonias, inter quas hæc eminet, ut brevibus expediam, sunt illæ Cantiones sacræ, quæ ad dolentium consolationem, & demortuorum commendationem canuntur ministrorum Ecclesiarum Scholarumque præsentia, campanarum sonus, Scholarchæ funus præcedentes &c. Et hæc quidem sunt communiores, quibus tamen pro personarum sepeliendarum dignitate & facultate, ac loci cujusvis moribus plures adjungi possunt. Minime vero ex cujuslibet privati arbitrio illæ sunt extendendæ aut diminuendæ. Carpzov. l. 2. d. 383. *Jpr. Const.* Sed a Consistoriorum & Magistratus autoritate usus illarum dependet. *Ordinat. Elect. Sax. Tit. de sepult. §. 1.* quæ extat in *Jure Eccles. Fritschii p. 3.*

§. IV.

Definitioni harum concionum jure meritoque sub-
jiciuntur earundem divisiones, secundum quas in *solennes*
&

& minus solennes dispescuntur. Illæ sunt, quæ in templis a ministro Ecclesiæ super dicto quodam Biblico vel a defuncto ipso, vel ab illius heredibus ad exponendum delecto, e suggestu proponuntur. Hæ vero quæ pro cuiusvis loci consuetudine vel in cœmiteriis vel in ædibus, e quibus funus ducitur, vel etiam in ipsis Ecclesiis, in honorem quidem defuncti, præprimis tamen ad persolvendas funeris comitibus grates debitas, a quolibet alio ad id rogato peraguntur, *Leich-Sermon, Parentation.* Solennes rursus distingui possunt in *lectorias, & nonlectorias.* Quorum posteriores a sacerdote ad hunc scopum elaboratæ ex umbone sacro recitantur, priores vero ab eodem ex aliquo libro vel coram altari, vel etiam in cœmiteriis præleguntur auditoribus. Ord. Eccles. Saxon. *sub Rubr. Von den Begräbnissen der Todten. §. Nachdem die Leichen mit Begleitung der Kirchen-Diener/ und des Volcks auf den Kirchhoff getragen/ soll der Kirchendiener nachfolgender Predigten eine verlesen/ oder da es besonders von ihm begehret/ sonst eine Christliche gebührende und dem gegenwärtigen Handel gemässe Predigt thun. Ord. Sax. Gotb. Provinc p. 3. tit. 2*

§. V.

Priusquam vero huic capiti finem impono, quid de concionibus hisce sentiendum sit? paucis proponere utilitate sua haud destitui puto. Sunt autem varia, quæ de illis habentur, autorum iudicia. Quidam eas plane e cœtu fidelium tollendas esse arbitrantur. Cujus sententiæ acerrimi imprimis propugnatores existunt Enthusiastæ, qui universa ferme pastoralis officii capita repro-

bant. Pfeiff. *in proem. castr. dolor. Misnens.* In quam
 sinistram opinionem Calvinistarum quoque abeunt non-
 nulli, qui tanti illorum sunt ocores, ut in Hollandia &
 Zeelandia quibusdam nationalibus Synodis earum usum
 interdixerint, &, ut his in locis, ubi adhuc frequentan-
 tur, omnibus viribus illarum destructioni pedetentim
 sit allaborandum, constituerint. Voet. *Polit. Eccles.*
p. 1. l. 3. tr. 2. c. 1. Atque hic præterea constitutam hanc
 legem rationibus nonnullis stabilire conatur. Quæ au-
 tem pro suæ opinionis defensione affert argumenta,
 infirmis nituntur fundamentis & facile refelli possunt.
 Primo enim ad illarum destructionem allato argumen-
 to id agit, ut eas suspectas reddere studeat, ideo, quod
 preces, quas pro mortuis ad Deum T. O. M. in his mit-
 timus, ut requiem his tranquillam & lætam ad vitam
 æternam, resurrectionem, velit concedere, propius
 accedant ad sacra piacularia, & sic sapiant papismum.
 Verum omnis hujus inculpationis vis ac valor nullo
 negotio debilitari poterit, modo ad illud regeratur,
 quod non pro his, qui peccata sua in purgatorii igne
 luere, secundum supersticiosam Pontificiorum traditio-
 nem, tenentur, hæc fundantur preces, neque formula
 ista eam ob causam inseratur, quasi de pie mortuorum
 salute adhuc dubitaremus, iisque a Deo illam prome-
 reri existimemus; quo sensu vitiosa omnino ac repro-
 banda esset. Ziegl. *ad Lancell. p. 537.* Sed vera formulæ
 ejusmodi indoles ac mens est, quod, sicuti Deus omni-
 potens animam in sinum suum recepit, sic corpus quoque
 in terræ gremio contra omnem injuriam ac malitiam
 velit protegere, donec illud rursus cum anima combi-
 natum

natum ad æterna gaudia sit resuscitaturum. Chemnit.
p. 3. Exam. Conc. Trid. c. 7. fol. 551. Gerhard. *l. de morte §. 87.*
J. T. Major in Dissert. de oration. pro defunctis. Ziegl. l. c.
 Male igitur Calvin. *Epist. 366.* illam inculpat, eamque abo-
 lendam censet. Secundum, quod contra eas emittit,
 telum est, quod istis concionibus plures ex quadam af-
 fectus propensione, vel vitæ illorum curriculi ignorantia,
 indigni ornarentur laudibus; pauperum e contrario,
 qui vitæ probioris integritate, & indefesso Christianæ
 fidei studio optimo eas jure promeruissent, memoria vix
 ullo celebraretur verbo. Fateri heic quidem, prohi-
 dolor! debemus, quod his pravis mundi temporibus
 ejusmodi dentur *γλωσσυγασορες*, uti Pfeiff. *loc. cit.* eos
 vocat, qui ex nimia commoda sua promovendi libidine
 linguam venalem habent, & quemlibet nefarium, modo
 illorum plus habendi corradendique cupido exsatiatur,
 inter sanctissimos referunt. Quælibet ipsius dicta, quæ
 ad sensum probum aliquatenus detorqueri possunt, tan-
 quam ex tripode dicta, allegantur: Coactæ istius pre-
 ces, tanquam sinceræ & spontaneæ pietatis documenta
 aliis ad exemplum proponuntur. Verum ubi nulla
 spes lucri affulget, ibi commune Philosophorum bro-
 cardicum, *si nihil attuleris ibis*, Homere, *foras*, & Ger-
 manorum praroemia locum invenit, *kuypfern Geld/
 kuypferne Seelmessen.* Pfeiff. *in proem. Castr. dolor. Mis-*
nenf. Per istam igitur *προσωποληψίαν* adversariis ca-
 lumniandi præbetur occasio, quam & nobilis quidam
 arripuit; qui, concionibus isti inventis, nullum divitem
 damnatum esse, effari haud erubuit. Dunte *de Casibus*
conscient. c. 22. f. 1. qu. 28. Concionatores ipsi vero malam
 sibi

sibi inde contrahunt famam, &, ut nulla illis postea habeatur fides, efficiunt: Simplicioribus præterea hominibus scandalum per istam abominandam consuetudinem datur maximum. Cum enim vident, egentes meritis defraudari encomiis, potentiores vero sibi illa comparare opibus, omnem in pietatis studio remittunt fervorem, illudque languide prosequi incipiunt, putantes parum referre, utrum sanctioribus fidei præceptis vitam suam adstringant exactius, nec ne, laudes quippe suas, dummodo concionatoribus quædam largiri possint, ipsis haud defuturas esse. Pfeiff. *in proem. Castr. dolor. Misnens.* Eleganter itaque Henricus ab Ammersbach citante Brunnemann. *J. E. l. 1. c. 6. m. 1. n. 23.* eas comparat volumini volanti cujus Zacharias *c. 5. v. 1. 2. 3.* meminit: Und ich hub meine Augen abermal auf/ und sahe/ und siehe/ es war ein fliegender Brief/ und er sprach zu mir: was siehest du? Ich aber sprach: Ich sehe einen fliegenden Brief/ der ist zwanzig Ellen lang/ und zehen Ellen breit. Und er sprach zu mir: Das ist der Fluch/ welcher ausgehet über das ganze Land/ denn alle Diebe werden nach diesem Briefe fromm gesprochen. Ex cujus tenore facile quisquis collegerit, Deo admodum displicere laudationes eorum, qui nullas merentur, ita ut totam etiam regionem hanc ob rationem exsecratur. Verissimum quoque est Mülleri iudicium, quod de illis in *Erquickstunden c. 277.* fert, leves illas vocans conciones, vel ideo, quod prædicantes illas ob pretium pro iis accipiendum libenter suscipiant, vel etiam, quod perfaciles ipsis sint effectu, quia omnibus unus idemque præ-

præfixus est scopus Pfeiff. l. c. Zalmii sententia & heic
referri meretur, qui l. 1. c. 14. num. ult. de mendac. ita
differit. *Mentiuntur quidam in concionibus funebribus,*
idque vel nimium deprædicando, attribuendo laudes de-
functis, contra fidem auditorum, & scientiam prædicato-
rum. E quibus blandientibus laudatoribus ad admiratio-
nem usque audimus, quid valeant bona opera, si non in
vita saltem in morte. Etiam si inter Theologos maxima
de hisce lis sit, hæc tamen controversia in laudanda morte
ubivis laudabili quiescit. Argute de hoc supremo laudatio-
nis modo Owen.

Lædimus infantes vivos, laudamus eosdem
Defunctos. O mors candida, vita nigra,
Hirsute multorum hyemes verit rosa tamen vestiuntur,
vitiorumque vepres in flores convertuntur. Quot vitia,
quot errores satis scandalosi mortuorum omnibus innotue-
runt, quæ tamen affectate teguntur, ne sermocinantes
in hoc articulo cum Demosthene a legatis Milesiorum pe-
cunia corrupto, non angina, sed argentangina laboran-
tes, oleum operamque perdant, hoc detegendo, quod terra
jam tegit, ad quod utique adhibetur palliolum, non tam
Christiane charitatis, quam hereditaria liberalitatis.

§. VI.

Quanquam vero res ita sit comparata, propter
abusum tamen istum funditus non est tollendus usus.
Neque enim omnes verbi Dei præcones hac contagiosa
πλεονεξίας lue sunt infecti. Plures ab illa salvum adhuc
ac immunem animum suum servarunt, qui hac in parte
officio suo secundum conscientiae jussu funguntur. Ut

D

adco

adeo nulla adsit sufficiens causa, ob quam cum ista prava circa hunc ritum exorta licentia omne illius exercitium extirpetur. Quod & Reformatorum aliquot recte agnoscunt, qui sub certis conditionibus illas admitendas esse censent. Zepper. *Polit. Eccles. l. 1. c. 15.* Francisc. de Combles *Consol. general. & part. pour les malades l. 2.* Quorum & nos sponte subscribimus sententia. Aequitas enim ipsa jubet, superstitum vulneribus suorum obitu animis illorum inflatis a concionatore verum & validum solatii remedium esse adhibendum. Accedit quod Sacra Scriptura defunctorum memoriam post mortem etiam colere nobis injungat, uti videre est ex *Prov. 10. v. 7.* *Syrach. c. 44. v. 10. 14. 15.* Commodissime autem hocce S. Codicis praecepto morem gerere valemus, ipso funerationis tempore, quo illorum virtutes, merita atque pietas omnibus adhuc ante oculos versantur. Sanctorum quoque exempla quorum in *c. 1. §. 6.* jam injecimus mentionem, idem facere nos monent. Magnas auditores praeterea inde percipiunt utilitates, quae pariter illarum observantiam nobis commendant. Admonentur enim humanae fragilitatis, & quod idem naturae debitum persolvere sint obstricti, in memoriam ipsis revocatur. Instruuntur etiam, quomodo vitam debeant instituere, ut aequae beatum ex hac vita sortiantur excessum, qualem jam pie defunctus nactus est. Encomiastica, quibus illa exornantur, quod attinet, ea plane sicco pede praetereunda esse, & loco illorum defunctorum vitia audacter manifestanda, ut vivi ad veram perducantur poenitentiam, Dn. Menger. *in Inform. Consc. Evang. Dom. 24. Tr. p. 2. q. 6.* arbitratur. Quod si vero

vero plane omitti nequeant, conscientiosus concionator ita moderate circa illa proponenda versabitur, ut officio suo nullam inurat maculam, & ne mortuum impium & sceleratum omnino non reprehendat, diligenter sibi cavebit. Gerhard. *loc. de mort.* §. 29. Kesler. *Cas. Conscient.* c. 39. Personalalia etiam, uti communi nomine appellantur, sic, ut ipsi sunt præscripta, e suggestu denunciare nullo modo est adstrictus, imprimis si quæ in iis contra ipsam veritatem dicta perspicit. Pfeiff. *loc. supra cit.*

CAPUT III.

De

Causa Efficiente Conciorum funebrium.

§. I.

Causa efficiens harum concionum pro diverso considerandi modo duplex constitui omnino debet. Nulli enim illas habere, vel ut habeantur desiderare licitum erit, nisi facultas ipsi ad hoc sit facta. Licentiam vero hanc qui concedit, actum hunc ipse expedire neque valet, neque eum decet. Qua de causa duæ diversæ personæ ad illum conficiendum necessario requiruntur, altera, quæ data libertate negotium hoc perficiat; altera vero, quæ copiam illud peragendi primæ faciat. Prior causa immediata, illa posterior mediata effertur. De hac tanquam primaria & principali prius solliciti merito sumus, quia

ab illius autoritate & imperio universum hoc negotium omnino dependet. Illa vero, ut summa potestate iureque sacrorum instructa sit, necesse est, cum præsens hocce negotium iurium illorum quædam sit particula. Jura autem illa quod attinet, pro religionum diversitate, vel civili potestati, vel ecclesiasticæ vindicantur. Pontificiæ religionis affecta omnia illa Pontifici soli, summo suæ Ecclesiæ capiti, asserere omnibus conantur viribus. Conring. *de aut. Maj. Civil. circ. sacr. lib. 25.* Augustanæ confessioni e contrario addicti ea penes Majestatem civilem ac politicam una cum reliquis majestaticis juribus residere, unanimi affirmant assensu. Seckend. *Deutsch. Fürsten-Staat. p. 2. c. 11. p. 261. 262.* Hæc enim tam religiosæ pacis vigore §. 2. quæ a Fritschio exhibetur *in suo Jure Ecclesiastico*, quam vi instrumenti pacis Osnabrugenfis *art. 5.* hujusmodi jura, dirigendo cultum Dei externum, ferendo leges de ceremoniarum usu, in cultus divini, dierum dominicarum festivæ celebratione, in sepultura, (ad quam concio hæc lugubris pertinet,) & quæ hujus rationis sunt alia, exercet. Apparet itaque, neminem hasce conciones nec posse nec debere permittere, nisi qui juribus pollet sacrorum. Usus enim earum omnibus indiscrete non est concedendus, quoniam Reipublicæ sapius ingentia inde obvenire possunt detrimenta: Cum opifices, qui funus collegiale prosequi sub poena sunt adstricti, per Ordinat. Provinc. Gothan. *p. 3. n. 29. p. 495.* dimidium ferme dictione harum concionum perderent, quod suis negotiis, non sine gravi damno tam suo quam Reipublicæ detrudere necessum haberent. Quam ob rationem multis in
locis

locis in funere inferioris conditionis hominum conciones funebres plane sunt prohibita.

§. II.

Verum dubitet forsitan aliquis, an ille Sacri Romani imperii Status, cui religionis exercitium liberum permis-
sum est, per suæ religionis ministrum conciones funebres
instituere possit, licet anno 1624. talis actus non fuerit
celebratus? Resp. affirmando, cum nullis rationibus,
nulloque juris prætextu hæc exercitii religionis parti-
cula cuidam Statui possit detrahi. Quamvis enim per
Instrumentum Pacis Osnabr. Statibus Imperii illud solum
religionis exercitium fuerit concessum, quale anno 1624.
primo Januarii die possiderint, neque hic actus eo tem-
poris spatio fuerit celebratus, imo nec quosdam actus in
genere fuisse exercitos sufficiat; Carpz. *lib. 1. Resp. 66. n. 21.*
Marth. Weseimb. Consil. Jur. conf. 197. num. 3. 14. & 15.
Quia tamen per *art. 5. §. 29. Instrum. Osnabr.* non solum
omnibus Imperii Statibus exercitium religionis tam
publicum quam privatum, quale jam memorato tem-
pore exercuerunt, sed quælibet etiam huic annexa,
quippe quæ pro uno habentur, simul sunt concessa,
utique hic actus concionum funebrium iis non est de-
negandus. Leges namque ita, ut effectum sortiantur,
sunt exponendæ, nisi omnem illarum auctoritatem in-
fringere velimus: Hujus vero criminis isti omnes sese
reos reddunt, qui Status imperii hoc jure defraudandos
esse censent. Ex illorum namque sententia *Art. 5. §. 29.*
Instrum. Osnabr. ob minus restrictam interpretationem
plane redderetur elusorius. Quoties autem hoc me-
tuendum est malum, toties legis ob generalem & laxam

ejus rationem extensio in remedium adhibenda est Everhard a Middelburg. *loc. arg. leg. loc. 79. n. 65.* Affirmativam porro nostram adstruimus inde, quod per *dict. art. 5. §. 29.* imperii Statibus publice religionem suam exercere liceat: Cum itaque exercitium illud in eo consistat, ut per personam ecclesiasticam ad hoc legitime ordinatam in loco publico ad communem populi usum, verba facere liceat, Ignatius Schutz. *manual. pacif. qu. 18.* sponte sua sequitur, quod omnia, quæ ad subditorum fidem stabiliendam serviunt, eorumque in fidei articulis informationem promovenent, expedire sit concessum. Hic effectus igitur atque utilitas, cum funebribus concionibus derogari non possit, & eas quoque ad juris istius publici dispositionem, merito refero. Præterea conciones in genere permittere & reliquas sepulturæ honestæ & solennis ceremonias dirigere quoslibet Status valere nemo inficias ire poterit. Carpzov. *Jpr. Cons. l. 2. def. 383.* His ergo illis concessis, cur hanc concionum speciem ac sepulturæ ritum decernere nequirent, non video.

§. III.

Prius causæ efficientis membrum satis in præcedentibus, ut puto, declaratum linquo, & ad posterioris, immediatæ scilicet causæ, dilucidationem me nunc sine mora confero. Illud vero rursus in duas dispesci debet partes, quarum prior remota causa, posterior proxima appellari potest. Illam constituunt, qui funus defuncti curant. enim quilibet pro dignitate sua suarumque facultatum modulo, *l. 14. §. 6. de Religios.* Carpz. *p. 1. c. 28. def. 42. n. 1.* imo secundum cujusve loci inveteratos mores sepeliatur, illi, qui ipsius sepulturæ curam susceperunt, ex modo allatis

latís rationibus hujus solennitatis quoque rationem habere debent. Duplex autem illorum datur classis. Nam quidam sunt, quibus ex necessitate quadam negotium hoc incumbit; quidam qui ex libera voluntate id fubeunt. Qui ad illud adstringuntur, vel ex mandato defuncti, vel ex arctissimo consanguinitatis vinculo, vel ob successionis emolumentum obligantur. *l. 12. §. 4. de Relig.* Quales sunt heredes, quibus certis nondum existentibus, cognati & consanguinei interim sunt substituendi, per *§. 4. d. l.* Ab his enim æquitas efflagitat, ut sepulturæ sumptus subministrant. Carpzov. *l. 2. def. 374. num. 1.* Pater sc. ac maritus pro portione lucratae dotis. Priores quidem, quibus ex voluntate testatoris hoc munus obvenit, funus ducere omitentes poenam non incurrunt, quoniam nemo a testatore ad id cogi potuit. Brunnem. *ad. d. l. 12. §. 4. n. 7.* nisi intuitu hujus officii illis aliquid relictum sit, quo casu, si voluntati testatoris morem gerere nolint, commodum illud non percipiunt. *6. l. 12. §. 12. de Relig.* Accepta vero jam pecunia funerationem nihilominus negligentes, actione conveniuntur doli, vel extraordinarie compelluntur ad funeris ductionem. *l. 14. §. 2. de Relig.* Cui quidem obstare videtur *l. 12. §. fin. ff. Mandati.* Sed loquitur illa de extructione monummenti, quo in casu actio obtinet mandati. Brunn. *ad. l. 14. §. 2. de Relig. n. 7.* Objiciat vero quis, prædictis personis funus defuncti parare tam ex lege quam defuncti jussu incumbere quidem, haud tamen ex hac obligatione sequi, quod de illius commendatione & concione funebri habenda solliciti esse debeant. Verum huic oppositioni in antecedentibus breviter a me jam satis factum fuit, eamque

eamque nunc plenius diluere conabor. Nimirum eo ipso, quo funeris cura eorum esse dicitur, quibus hæc vel lege, vel defuncti voluntate injuncta est, omnia illa sine quibus funus honeste duci nequit, simul imposita esse censentur. Jam vero absque ritibus consuetis nemo honeste funeratur, quia illa demum honesta audit sepultura, quæ solitis ceremoniis adhibitis peragitur. Carpz. *l. 2. def. 384.* Ceremoniæ vero istæ ratione defunctorum dignitatis, facultatumve, vel pauciores, vel plures adhibentur. Carpzov. *l. 2. def. 383.* Quare probe dispiciant heredes, ne in contumeliam & suam & defunctorum aliquid hac in re omittant. Ex mero denique arbitrio & pietatis quodam ductu de funeratione alicujus solliciti sunt alii extranei, qui deficientibus agnatis & affinibus hoc pietatis officium suscipere possunt. Carpz. *l. 2. def. 374. n. 1.* Reipublicæ enim interest ne cadavera maneat insepulta *l. 43. de Relig.* Hi autem sicut procurandi funeris officio pro lubitu sese subjiciunt, sic quoque conciones has instituendi curam pro lubitu abjiciunt, modo id non fiat in defunctorum ignominiam, alias nihil ratione sumptuum erogatorum repetere poterunt *l. 14. §. 10. ff. de Relig.* & Hahn. *ad Wesenb. b. t. n. 6.* nisi de suo majores sumptus ob illorum defectum haud facere potuerint. Brunnem. *ad d. l. num. 25.* sic enim in iis injuriandi animus ejusdemque præsumptio cessat.

§. IV.

Altera immediatæ efficientis causæ pars, quæ proxima vocatur, est minister Ecclesiæ. Brunn. *7. Eccl. l. 2. c. 5. §. 7.* Huic enim soli competit verbum Dei ordinarie populo
chri-

christiano explicare, & sacrum umbonem ascendere. Quoniam autem varii illorum constituuntur gradus, haud levis hinc resultat quaestio, ad quemnam illorum hoc munus spectet? Nec enim cogitet quis, nullum hic subesse scrupulum, cum praedicatio onus sit, ad quod obeundum nulli certatim accurrere solent: sed consideret potius, nudum onus haud esse hoc negotium, verum utilitate quadam & licito comitari honorario, quod clericorum accidentalibus aut salario extraordinario adscribitur. Ne igitur disceptationes inter eos & scandalosae exorirentur lites, quippe quae omni studio evitari debent, in qualibet republ. laudabili & optima lege caveri solet, quis inter plures munus isthoc administrare debeat. Hinc in aliis locis soli id injungitur Inspectori, seu Superintendenti; in aliis vero alternative per circulum expeditur, vel secundum administrationis ordinem, hebdomadalem, vel absque hoc respectu secundum ordinem saltem naturalem. Vid Illustr. Stryck. *in addit. ad Brunn. Jus Eccl. l. 2. c. 5. §. 7.* Neque tamen civibus per tales constitutiones libera aufertur electio, quominus ante obitum alteri cuidam ex ordine ministrorum ecclesiae hanc spartam demandare queant, modo salvo Inspectoris id fiat jure, quod integrum ei merito servatur, requisito illius super hoc negotio consensu, ac integro honorario ei nihilominus persoluto. Dn. Stryck. *l. c.* Quod si vero ipsi Inspectores Diaconis has conciones habendas demandent, dimidium honorarii simul eis dare adstringuntur. Dn. Stryck. *l. c.* In urbe Brunsvicensi patria mea charissima, quamvis Diaconi nulli sint, sed liturgia in singulis ecclesiis celebretur per Pastores, superin-

rendenti tamen proprium est hoc munus , non tam ex jure quodam scripto , quam ex inveterata ac longa consuetudine. Cum vero & illa legis obtineat vigorem ; haud facile is alii , præterquam Cathedralis Ecclesiæ ministro conciones istas habendi concedet libertatem : Ecclesia enim illa , sicut in multis aliis juribus præeminentiam habet , ita in hac quoque parte a reliquis urbis Ecclesiis recedit , & proprium sibi jus vindicat. Plura locorum particularium jura in hoc negotio recepta adducere supersedeo , cum propter illorum diversitatem & varietatem labor hic ferme infinitus esset futurus.

CAPUT IV.

De

Objecto concionum funebrium.

§. I.

Derulstravimus capite præcedente causas concionum funebrium efficientes , cui tractationi optimo nunc jure subnectimus enarrationem , personarum , in quarum honorem istæ institui solent. Quales in genere sunt omnes defuncti , qui non prohibentur. Quidam autem ab illarum usu vel ob conditionem & ætatem , vel ob prohibitam sepulturam arcantur. Prioris generis sunt mediæ ac inferioris conditionis homines , & qui adhuc in primis versantur ætatibus. Quæ tamen prohibitio non est universalis , sed ad

ad nonnullorum locorum observantiam saltem restricta, in quibus hæ conciones personis adultioris ætatis, itemque non nisi iis, qui in dignitate quadam & officio honoratiori sunt constituti, conceduntur. Sic regulariter in urbe Brunsvicensi hoc honoris monumentum extruitur solum Doctoribus, Canonicis, Ministris Principum præcipuis, Consulibus, Concionatoribus ac Rectoribus scholarum. Ratio, ob quam reliqui ab hac solennitate excluduntur, videtur esse publica utilitas. Si enim omnibus absque ulla adhibita differentia, hæ conciones essent permixtæ, omne a Deo ipso constitutum hominum discrimen plane extingueretur, ordo perturbaretur Reipubl., & indignis æque ac dignis idem post mortem tribueretur præmium. Quantum porro inde opificibus, funus collegiale ex obligatione quadam comitantibus, emergat damnum, *cap. 3. §. 1.* fuit demonstratum: Accedit quod hæreditas per sumptus ad hunc actum necessarios exhauriatur, & debitoribus maximum sæpe inde generetur periculum. In aliis vero locis, his rationibus non observatis, nemo neque ratione ætatis, neque dignitatis ab hoc honore excluditur, sed omnes admittuntur. Qua de re in *Ord. Eccles. Ducum Sax. Vinar. lib. 1, cap. 19.* ita dispositum legitur: *Wuss denen Dörffern sollen die Pfarrer sich gegen diejenigen/ welche bey ihrer verstorbenen Anverwandten Leichbestellungen eine Predigt abzulegen begehren/ sich willfährig erweisen/ und mit Singen/Läuten/ Belohnungen der Schuldiener und dergleichen/ alenthalben also gehalten werden/ wie es bißhero jedes Orts gebräuchlich gewesen und herkommen.* Et

cum ne quidem pauperibus ob inopiam hæ conciones sunt denegandæ, pastoribus ut gratis easdem habeant, injungitur *Ord. Eccl. Sax. Elect. art. 16. §.* darzu auch dann/ verb. Eine kurze Leichenpredigt und Erinnerung/den Armen und Unvermögenden simsonst gethan werden solle. §. II.

De iis, quibus ob prohibitam sepulturam harum concionum interdicitur solennitas, hæc regula notari in antecessum debet: *Quibuscunque honesta, ecclesiastica, atque solennis negatur sepultura, illi quoque ab hac solennitate merito remouentur.* Ut autem hanc quæstionem accuratius possimus dijudicare, prius, quam personas sepeliri prohibitas recenseamus, varias sepulturæ species cognitæ habere necessum est. Dispersitur nimirum illa, in honestam seu ecclesiasticam solennem, & inhonestam. Honestæ est, cui ritus solennes pro cujusvis loci moribus, defuncti dignitate, ac facultatibus adhibentur. Ziegl. *ad Lancell. p. 580. 81.* Inhonestæ iterum distinguitur in ignominiosam, & asininam vel caninam. Quarum illa est, quæ fit in loco extra cœmiterium, vel intra illud, in loco tamen ejus separato, peragiturque a Vespillone absque solennitatibus. Hæc, quæ fit in loco ignominioso a carnifice. Ziegl. *l. c.* & Lauterb. *Comp. b. t.* Annotari hic tamen meretur, quod illa sepultura, quæ absque solennitatibus perficitur, illico pro inhonestæ non sit æstimanda, modo consuetas solennitates adhiberi non fuerit prohibitum, licet istæ interdum ob inopiam vel aliam ob causam intermittantur. Ziegl. *l. c.* Jam minori negotio personas, quæ ob denegatam tumulationem laudari nequeunt, indagare poterimus. In genere

nere itaque regulariter omnes honeste funerari debent. Carpz. *Jurisp. Consist. l. 2. d. 384.* quia sepulturæ prohibitio gravis est pœna, ita, ut illo, cui hoc obtingit, melior sit abortivus, *Eccles. 6. v. 3.* vel juxta versionem germanicam: und bliebe ohne Grab/von deme spreche ich/das eine unzeitige Geburt besser sey/denn Er. Vid. Tholos. *Syntagm. Jur. univ. l. 2. c. 14. n. 8.* Atque hinc illi quoque, qui casu pereunt fortuito, honesta afficiuntur sepultura. Carpz. *l. 2. def. 381.* Quid autem statuendum de iis, qui Catholicæ vel Reformationum religioni addicti apud nos decedunt & vice versa. His juxta *Instrum. Pac. Osnabr. art. 12. §. 4.* honesta non est deneganda sepultura, licet hæc peragatur solennitatibus quibusdam, adeoque etiam concione funebri aliisque omissis, quia inter funus Orthodoxorum & heterodoxorum discrimen quoddam servari, nec infirmioribus præberi scandalum ipsa ratio dictitat. Carpzov. *l. 2. def. 383.* Qui tamen distinguit inter homines alienæ fidei simplices & pertinaces. Illis honestam sepulturam assuetis ceremoniis haud prohibendam arbitratur: His vero sepulturam moderatis ritibus tribuit. Quam sententiam excell. Carpz. confirmat Respons. Facult. Theol. Wittenberg. apud Dedekenn. *Vol. 1. Consil. Theol. in Append. ad loc. de sepult. sect. 8. n. 10. p. p. 1159.* Dunt. *de cas. conscient. cap. 22. §. 1. qu. 23. & 24.* Pertinaces vero dicuntur, qui errores fidei publice profitentur, eosque adhibita admonitione abnegare nolunt, atque hi interdum canina sepultura digni habentur, Balduiu. *Cas. consc. l. 6. c. 11. c. 5.* Quæ de Catholicis & Reformatis hætenus allata sunt, non sunt extendenda ad eos, qui saltem suspecti de falsa fide habentur,

bentur nec enim poena imponitur nisi illi tantum, qui de crimine est confessus aut convictus. *l. 16. C. de pœnis.* Hippol. de Marsil. *in prax. crim* §. 2. *qu. 10. n. 1.* Et in dubio quidem præsumendum semper id, quod optimum, docet Carpzov. *l. 2. def. 384.*

§. III.

Pœnam itaque prohibitæ sepulturæ primo sentiunt *Infideles*, quales sunt *Pagani* ac *Judei*, quia cum iis non communicavimus vivi, *c. 11. & 12. X. de sepult.* Ziegl. *ad Lancell. p. 580.* Tholos. *l. 2. c. 13. n. 10.* ita, ut Ecclesia in qua illorum cadavera sepulta reperiuntur, consecrari nequeat, nisi ejectis prius corporibus mundetur, *c. 27. & 28. de consecrat. distinct. 1.* Secundo sepultura honesta indigni censentur *Heretici* eorumque receptatores ac fautores. *c. 8. & c. 13. §. credentes. X. de Heretic. c. 6. caus. 24. qu. 2.* Sebast. Med. *tr. Mors omnia solvit. p. 2. concl. 17.* Dunte *de cas. consc. c. 22. f. 1. qu. 12.* Ipsi quoque Imperatores hæretici ab hac poena haud sunt immunes: Nam de Anastasio hæresi Eutychianæ dedito & fulgure percussio notat ex *Victor. Tunnensi.* Henr. Spond. *de cœmet. sacr. l. 2. p. 2. c. 4.* quod ipsius corpus cum ignominia absque consuetis exequiis elatum fuerit. Idem plura *loc. cit.* affert exempla, hancque prohibitionem ex observantia & praxi communi omnium temporum comprobant. Id quod Pontificii tam stricte observant, ut & Episcopum, qui hæreticum consanguineum vel extraneum heredum instituit, post mortem excommunicare non vereantur. *c. 5. X. de Heret. & hodiernum Evangelicorum corpora in hortis pascuisve suis nequidem sepeliri permittant.* Ziegl. *ad Lancell. p. 580. & 581.* quamvis *l. 9. C. de Heretic.*

Heretic. expressis verbis caveat, hæreticos etiam legitimis tradendos esse sepulturis, cuius proinde tenorem nos in illorum funeribus observamus, licet paucioribus adhibitis ceremoniis. Carpz. l. 2. def. 383. Tercio huc spectant *Excommunicati*, c. 12. X. de sepult. tam minori, quam majori excommunicationis vinculo ligati: Tholos. l. 2. c. 13. n. 10. Imo corpora eorum vel casu quodam, vel per violentiam in loco ecclesiastico tumulata, si discerni ab aliorum corporibus poterant, exhumantur, & procul ab Ecclesia projiciuntur. cit. c. 12. Joh. Dil. Durant. t. 5. p. 40. caut. 7. de Art. test. Tholos. l. 2. c. 13. n. 11. nisi poenitentiam egerint. Const. Elect. Sax. in art. General. cap. 11. vel saltem in ipso mortis articulo signa contritionis ostendant. Joh. Dil. Durant. loc. cit. In eos præterea, qui excommunicatos & hæreticos sepeliunt, excommunicationis emittitur fulgur. c. 2. de Heret. in 6to. His Quarto succedunt verbi divini impii contemptores Carpz. l. 2. def. 382. Dunt. de cas. consc. c. 22. §. 1. qu. 12. quoniam (a) Ecclesiæ beneficia vivi contempnere, ergo & mortui iis privandi. Carpz. l. c. (β) verbo Dei non est abutendum, hoc autem fieret adhibendo cantilenas, conciones, reliquasque funerum ceremonias in hujusmodi homuncionum funere. Dedekenn. in App. Vol. 1. Consil. Theol. ad loc. de sepult. §. 8. n. 12. p. 1160. ubi plures reddit rationes. Beatus quoque Lutherus in Colloq. mensal. p. 164. cuidam hac de re differenti ita respondit: Man lasse sie zum Teuffel fahren/und wenn sie also sterben/so lege man sie auff den Schindelich. Eandem, Quinto, incurrunt poenam ii, quibus una cum Ecclesiæ ingressu sacrorum in illa administratio prohibita est, si durante hoc interdicto decedunt

cedunt c. 20. *de Sentent. Excomm. in 6to. Sexto, Blasphemus*
 qui poenitentiam agere detrectant, hujus sunt farinae c. 2.
X. de Maledic. Non solum autem tales esse intelliguntur,
 qui verba injuriosa contra Deum proferunt, sed etiam,
 qui aliquem Sanctorum, & imprimis beatam virginem,
 linguam impiam relaxare praesumunt, d. c. Ziegl. *ad*
Lancell. p. 580. & 581. Tholos. l. 2. c. 13. n. 10.

§. IV.

Antipapa (7) quoque sunt ex illorum classe, qui ca-
 rere debent sepultura ecclesiastica, uti Henr. Spond. *de*
caemet. p. 2. l. 2. c. 4 n. 8. asserit, probans hanc suam as-
 sertionem exemplo Anacleti Pseudopontificis sedem
 pontificiam contra Innocentium II. occupantis, cujus ca-
 daver miserabili pompa elatum, atque in latebris sepul-
 tum fuit. Eadem fata expertus est Octavianus, a Fride-
 rico Barbarossa contra Pontificem legitimum Alexan-
 drum III. electus, qui vita functus a Canonicis mayo-
 ris Ecclesiae in Lucensi civitate sepultura indignus est
 habitus. Spond. *loc. cit.* Repelluntur (8) ab hoc su-
 premo vitae honore *violatores Ecclesiarum, violentas*
Ecclesiasticis personis inferentes manus, Homicidae, incestu
sese polluentes, & incendii criminis rei, c. f. X. de sepult.
 Non prius tamen praedicta animadversio contra eos lo-
 cum habebit, quam si pro his facinoribus excommu-
 nicationis vinculo subjecti fuerint, nec absoluti. Nam
 absolutione subsecuta cessat hujus capituli sanctio. Here-
 des vero illorum, ad quos bona sunt perventura, cen-
 sura ecclesiastica ad hoc compelluntur, ut pro damnis sa-
 tis faciant. *Raptoribus* (9) idem imminet supplicium, nisi
 per restitutionem ejus, quod ex raptu sibi quasivere, vel
 per

per datam cautionem, illud declinent. Quod si vero ablata reddere vel de restitutione cavere, cum possint, recusent, moribundi autem volentes id præstare nequeant, sepultura quidem ipsis permittitur, nullius tamen clericorum ei interesse debet, alias ab officio & beneficio remouetur. *cap 2. X. de Raptor. Ziegl. ad Lancell. l. 2.* Nec minus (10) *moribus improbi*, licet fide sint Catholici, Spond. *de cœm. p. 2. l. 2. 4.* Monachi quoque proprium possidentes, nec ante mortem, vel in ipso mortis articulo constituti id resignantes honeste sepeliri non debent, & si forsan id acciderit, exhumantur. *c. 4. X. de Stat. Monach. Tholos. loc. cit.* Idem tumulationis genus (11) expectent *Desperati obeuntes*. Spond. *l. c. num. 8.* qui id adstruit exemplo V Vilhelmi Episcopi Traiectensis ex *Annal. Magdeburg. allato.* Ille enim non prius, quam petito ex aula Romana consilio, terræ absque commendationibus est mandatus. His accensent (12) *Presbyterum tutorem testamento constituentes*, quia hoc munus eum a suis avocet officiis. *Tholos. l. c. c. 14. Dist. 88.* Idem autor (13) huc retulit *parvulos non baptizatos*, quibus forsan hoc beneficium ideo denegare videtur, quod in peccatis nascantur, nec ab ipsis per sacrum lavacrum abluantur. Verum cum disquisitio de illorum salute spectet ad forum Theologicum, eam hic pluribus haud sumus ventilaturi; Dicemus saltem, quod, cum hi ex communi nostratum Theologorum consensu nullatenus sint damnandi; illis quoque nullo modo negetur honesta sepultura. *Dante cas. consc. c. 22. f. 1. quest. 13.*

Transitum nunc merito facimus ad eos, quibus ob aliorum delictorum foeditatem his interdici solet ceremoniis. Nam illi, quos haecenus recensuimus, omnes ferme ecclesiasticorum criminum ac religionis contemptus causa ab iis repelluntur. Inter istos autem primum assignamus locum *sui ipsius interfectoribus*. Enimvero cum gemina eorum detur classis, atque pro cujuslibet discrimine & delicti atrocitate jam gravior, jam vero levior statuta sit poena; singulas has speciatim perscrutari atque perpendere necesse erit, ut eo accuratius ac firmitus, quid de qualibet sit statuendum, cognoscamus. Quidam enim ex Melancholia aliaque animi impotentia mortem sibi accelerant, quorum corpora, si de vita bene peracta constet, honesta dignantur sepultura, ne gravius ipso delicto puniantur. Carpzov. l. 2. def. 377. & 78. At vero quoniam in iis quaedam adfuit culpa, moderatis sepultura peragitur ritibus, Ziegl. ad Lancell. l. c. & Carpz. l. c. quæ moderatio dependet ex magistratus cognitione & arbitrio, quippe cui ratione circumstantiarum probe discussarum modo plures, modo pauciores permittere licet. Adeoque interdum concio quoque funebris locum in eorum funeratione invenit, cujus tamen scopus primarius erit admonitio auditorum, qua, ut sibi ab animi securitate, & prava hac mortis specie diligenter caveant, adhortantur, autocheir vero committendus est divino iudicio. Carpz. l. c. qui ad stabiliendam hanc suam doctrinam allegat Rescript. quoddam Consist. Dresdens. de anno 1616. Hoc tamen beneficium non est indul.

indulgendum iis, qui impias sibi inferunt manus ea-
mente, ne post impetratam peccatorum veniam ac S.
coenæ usum, ad improbam impiamque revertantur
vitam. Quamvis enim hoc ipsum eorum factum ali-
quam veræ pietatis speciem præ se ferre videatur; pe-
nitus tamen excusari nequit, quoniam voluntatis divi-
næ præceptis maximopere dissentaneum est, ob pec-
catorum evitacionem mortem suam anticipare. Dn.
Struv. *de Invoc. Nom. divin.* p. 223. Dedekenn. *Consil.*
Theol. Vol. 1. p. 223. membr. 3. §. 4 n. 17. & 18. Alteram
propricidarum classẽ qui constituunt, vita se pri-
vant ex impatientia doloris ac mala conscientia, me-
tuque imminentis poenæ, qui suis propterea manibus
potius, quam carnificis interire malunt. Ziegl. *l. c.* Hi
quoniam dolose & malitiose suæ vitæ vim inferunt,
caninam sortiuntur sepulturam. Carpzov. *l. 2. def. 376.*
l. 11. § 3. ff. de his qui not. infam. l. 2. C. qui testam. fac.
poss. c. 12. caus. 23. qu. 5. Sebast. Med. *tr. Mors omn. solv.*
p. 2. concl. 17. Grot. *de J. B. & P. lib. 2. c. 19. n. 5.* Ziegl. *l. c.* ni-
mirum vel de tecto ædium illarum, in quibus se pereme-
rant, dejectum cadaver, vel sub limine extractum a
carnifice super rastrum educitur. Ungepauer. *ad l. 5. De-*
cretal. tit. 28. de sepult. Et nullus quidem casus ab hac
poena est exemptus, præter virginitatis defensionem,
quæ singulari hac in re privilegio munita esse a Cano-
nistis pluribus creditur *c. 12. caus. 23. qu. 5.* Grot. *de J. B.*
& P. l. 2. c. 19. n. 5. Sam. Rachel. *dissert. de Autocheir. tb.*
30. Exceptio tamen illa admodum inter interpretes
controvertitur, dum quisque canonem illum pro sua
opinionẽ vatic explicat. Ungepaur. *l. c.* Negantes inni-

tuntur c. 17. X. de sepult. Imo ipse Augustinus hanc mortem sibi propinandæ causam videtur improbare l. 1. 16. de Civ. Dei. Quid de iis, qui in puteo, flumine vel alio loco interempti reperiuntur, sit asserendum docet Ziegl. l. c., qui eos ad sepulturam ecclesiasticam admittit, quoniam casu id factum accidisse præsumitur, & in dubio præsumendum id quod optimum. Carpz. l. 2. def. 384. Affines Autocheiris sunt, & eidem cum illis subjecti poenæ *Circumcelliones* seu *Scototopici* a locis umbrosis sic dicti, qui amore martyrii, & ut martyris nomen sibi acquirant, violenter voluntarie vitam sibi auferunt. c. 39. c. 24. qu. 3. Uingepaur. ad l. 3. Decret. tit. de sepult.

§. IV.

In duello occumbentes (2) sunt, qui ab honesta sepelitione arcentur, c. 12. c. 23. qu. 5. ibi: *aut quolibet modo violentam sibi inferunt mortem*. Gloss. ad Landrecht l. 3. art. 31. Dedeken. Consil. Theol. Vol. 2. sect. 10. p. 234. qui insuper requirit, ut salutaribus adhortationibus autem præbere recusaverint, ipsique ansam dimicationi præbuerint. Vischer de Jur. Duell. tr. 1. p. 1. §. 1. membr. 3. art. 2. Idem in eos constituit Concil. Trident. sess. 25. c. 19. de prohib. Duell. cujus verba a Vischero l. c. tradita hæc sunt; *Qui vero pugnam commiserunt, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium honorum suorum proscriptionis, ac perpetue infamie poenam incurrunt, & ut homicide juxta sacros canones puniri debent. Et si in ipso conflictu decesserint perpetuo careant ecclesiastica sepultura.* Cui consentit Concil. Valent. c. 12. allegant. Vischer. l. cit. Verba illius

illius concil. sic sonant; *Ille vero qui occisus fuerit, tanquam sui homicida & propriis mortis spontaneus appetitor, a Dominica oblationis commemoratione habeatur alienus, nec cadaver ejus juxta sanctorum Canonum Decretum cum Psalmis vel orationibus ad sepulturam deducatur.* Rationes hujus prohibitionis esse videntur (a) quod differentia sit observanda inter pios impiosque, tam in vita, quam in morte (b) quod ejusmodi homines sint propitii, qui non omni carent culpa, dum quid prohibere possunt, nec prohibent. *arg. l. 50. l. 109. ff. d. R. 7.* (c) quod peccent contra quintum praeceptum: hoc enim non solum prohibet aliorum interfectionem, sed etiam ne nosmetipsos occidamus vel interfici sinamus. *Mart. Chemn. in loc. Theol. loc. de Lege Dei p. 85. & seq.* Nam membrorum nostrorum non sumus Domini, *l. 13. ad L. Aquil.* nec nobis, sed Christo vivimus. *2. Cor. 4. v. 11.* & jure civili malus ille denominatur, qui id facit, quo magis se rebus humanis eximat, *l. 23. §. 3. ff. de Aedil. Edict.* Ex his praedictis rationibus luculenter apparet, hujusmodi defunctis has conciones juste meritoque detrahi, tanquam temerariis propriae vitae prodigis. *Dedekenn. l. c.* Unam tamen haec regula admittit exceptionem, eo scil. in casu quo provocatus in certamine succumbit. *Dedekenn. l. c.* Verum huic concio habenda erit mere poenitentialis & adhortatoria, qualent Davides in Abneri funere recitavit: neque pastor talem defunctum beatum deprædicare, neque damnatum judicare poterit, quia de utraque, tam salute, quam damnatione, nihil certe statuere valemus. *Dedekenn. l. cit.*

Tertiam ex hac classe sedem occupant *tornea-
menta illicita, ac Hippodromi excursiones ineuntes, in iis-
que vulnerati ac perempti. c. 1. X. de torn. Thol. l. 36.
c. 22. n. 7. Struv. Ex. 15. tb. 82.* modo ad hos ludos acces-
serint animo pugnandi ac dimicandi; alias privationi
sepulturæ nullus erit locus, maxime si tales personæ
Sacra cœna usæ & oleo sacro fuerint perunctæ. *c. 2. X. de
Torn.* constitutio enim ista de iis tantum accipi debet,
qui ex condicto ad ostentationem virium suarum con-
grediuntur. Ex Juris tamen civilis dispositione nulli
subjacet animadversioni, qui in lucta vel pugillatu ali-
um occidit, quoniam illo jure hastarum certamen, pu-
gnæ & colluctationes quæ gloriæ ac virtutis causa fiunt,
licita sunt, *l. 7. §. 4. ad L. Aquil.* nec hodiernum ista pro-
hibitio extendenda erit ad ludos hastiles, quæ celebran-
tur in nativitate, inauguratione & adventu principis
cujusdam, cum in iis tantum discriminis haud sit me-
tuendum. Dessel. *in Erot. Jur. Can. ad Tit. de Torneam.*
imo etiam jam olim *per c. un. Extravag. de torn.* poena
illa est abrogata. Qui ex ultimo supplicio mortem patiun-
tur, sunt, in quos (4) denegatio honestæ sepulturæ venit
exequenda. Etiam si enim *ex l. 1. ff. de cadav. Punit.*
sciamus, quod cadavera illorum olim cognatis non
fuerint negata, atque Cicero Verrem in *Orat. in Verrem.*
facinoris accusat, quod ab eo parentes vel conjuncti po-
testatem corpora damnatorum sepeliendi pecunia re-
dimere fuerint coacti; ex ejusdem tamen legis contextu
pater, psioream illam constitutionem postmodum mu-
tatam, ac, ne corpora punitorum ad funerandum am-
plius

plius non solum cognatis sed & quibuslibet alijs tradantur, nisi petita & obtenta a principe permissione, fuisse sancitum. Nonnunquam vero plane nonnullorum sepelitio permittitur, inprimis cum ob Majestatis crimen fuerint condemnati, *d. l. 1. in fin. P. D. H. art. 159. & 162. Matth. V Vesenb. ad Tit. de Cod. Pun. eorum enim memoria penitus est extirpanda l. 6. & 8. ff. ad L. Jul. Majest. Struv. Ex. 49. tb. 50.* Imo universæ civitates ob hoc crimen puniuntur. *Thol. l. 35. c. 1. §. 17. 18. 19. Henr. Hahn. ad Wesf. b. t. idem asserit de latronibus, Sodomitis, sacrilegis & suspensis, qui in furca manens interdum l. 28. & 15. de Pæn.* Qui ne in patibulo relinquuntur, lex Mosaica quidem præcipit *Deuter. 21. v. 30.* Verum cum ista lex sit juris divini positivi forensis, & poena non tam infligatur delinquenti ad emendationem, quam ad exemplum reliquorum, ut sint ad delinquendum tardiores, hanc ob causam delinquentes hodie de cruce non sumuntur.

§. VIII.

Capite damnatis (§) succedunt *in reatu criminis decedentes.* Hi sunt (1) qui criminis cujusdam arguuntur, nondum tamen sunt confessi, aut licet confessi, nondum tamen de corpore delicti constat, *Hahn. ad Wesf. b. t. & sic supremum obeunt diem, qui quidem ab ignominia canino sepulturæ sunt immunes, Ziegl. ad Lancell. l. c. absque ceremoniis tamen inhonesteque traduntur terræ. Hahn. ad Wesf. b. t. l. 2. Carpz. l. 2. def. 380.* qui tamen paucas interdum iis indulendas censet solennitates. Deinde huc referendi sunt, qui ob crimen delati & de eo convicti, ex prava parati facinoris conscientia.

scientia vitam ipsi sibi adimunt, quorum jam in §. 5. b. 6. mentio facta. Porro hujus conditionis sunt, qui non tantum confessi, sed & per sententiam condemnati, ante ejus executionem moriuntur: in horum namque cadavera, modo delictum fit ex numero gravissimorum, ut incendium, veneficium, latrocinium &c. animadvertitur post mortem, ita ut tanquam ultimum supplicium passi essent caninam consequantur funerationem. *Habn. ad Wef. loc. cit. Heig. part. post Qua: Jur. qu. 37. n. 32. Par. de Puteo in tr. Syndicatus. verb. mortuus. n. 1. Aegid. Boss. in tit. de Exec. sent. n. 18. & in tit. de Accus. n. 32.* Cui assertioni adversari quidem videtur, quod in mortuos nulla possit statui poena, & iudex hoc faciens teneatur de Syndicatu, *Par. de Puteo de Syndic. l. c. Ant. Gomez. tom. 3. var. Resol. c. 1. n. 78. & seqq.* Verum, licet hoc ita se habeat, & nulla animadvertio post mortem reis possit infligi, attamen cum accrescentibus delictis ipsorum quoque poenae crescere debeant, hæc quoque delictorum castigatio in terrorem reliquorum aliquando erit permittenda. *Heig. l. c.* Quod si igitur istiusmodi confessi & convicti ante condemnationem decedunt, eorum cadavera a carnifice sub patibulum vel alio ignominioso loco terræ mandantur. *Habn. ad Wef. b. 1. Carpz. l. 2. def. 379.* Agmen prohibitorum ab Ecclesiastica sepultura claudunt *manifesti usurarii. c. 3. X. de usur. c. 2. du usur. in 6to. Clem. 1. de sepult.* *Ziegl. l. c.* Hi non tantum inhoneste tumulantur, sed eorum corpora sequestrari possunt, donec heredes prohibitas usuras refundere promittunt, *Christin. Vol. 2. Dec. 179. n. 3. Brunn. ad l. 38. de Relig.* Quam ignominiam declinare possunt, non quidem per defunctorum man-

mandatum de facienda usurarum restitutione, sed per plenariam satisfactionem vel idoneam præstitam cautionem. c. 3. X. de Usur. & c. 2. de usur. in 6to. Didac. Spin. a Carceres in spec. test. gloss. 2. n. 18. Ea vero cautione non interposita, eos sepelientes ecclesiastice excommunicationis incurrunt telum. Clem. 1. de sepult. Ex hætenus allatis & propositis facile jam erit judicatu, quibusnam personis concionum funebrium celebritas concedatur, & quibus illa interdicator. Quare materiam hanc linquo, & me ad formæ declarationem jam confero.

CAPUT V.

De

Forma concionum funebrium.

§. I.

Forma harum Concionum, quam præsentī capite tradere suscipio, quod attinet, absoluitur illa laudibus defunctorum, & auditorum admonitionibus. Instituta namque sunt hæ orationes ad memoriæ pie demortuorum conservationem & propagationem. Quam optime vero memoria ab interitu vindicatur per egregia & virtuosa facta. Toto itaque cœlo ab hoc scopo aberrant, ac famæ suæ pessime consulunt, qui per nefaria, & vituperio potius, quam encomio quodam digna facinora sibi gloriæ quoddam exstruere præsumunt monumentum. Hæc non est justa rectaque via, quæ ad veri honoris

G

nos

nos ducat arcem, sed qui eam insistant, nominis sui abolitionem & oblivionem potius, quam immortalitatem nanciscuntur. Quia propter illi prudentius agunt, qui immortalitatem istam inhonesta & decora vita, literarum studiis, aliisque rebus ad gloriam divini nominis, salutem patriæ ac proximi tendentibus constituunt. Hi enim talem sibi comparant gloriam, quæ nunquam interitura, sed per plurima secula est duratura. Siquidem quoties illorum opera, quæ post se reliquerunt, itemque merita, quibus patriæ commodo profuerunt eamque sibi devinxerunt, nec non beneficta, proximis collata inspiciuntur, atque in mentem revocantur; toties in quorumlibet animis illorum pia reviviscit memoria. Atque hæc recordatio hominum cum maximo omnium desiderio decedentium piis probisque semper grata acceptaque est: sceleratis vero admodum infesta & minus grata, ut hinc cunctis viribus eam in omnium animis delere studeant. Ne autem sceleratissimum hoc propositum homines malitiosi in effectum deducant, nec præclaras defunctorum virtutes ceu vitia increpent, aut suppressere conentur; laudabiliter institutum est, invidiæ cursum per hæc conciones lugubres cohibere, ac statim post obitum eximias demortuorum virtutes deprædicare ac superstium animis insinuare. Ipsi enim rationi quam maxime consentaneum est, veras alicujus nec fictitias laudes celebrare & publice exponere. Qua de causa nemo hanc mortuos laudandi consuetudinem jure improbare poterit, imprimis si modus in iis encomiis habeatur, nec improbi & flagitiosi commendentur. Ad sunt

præ-

præterea plurimum scriptorum approbationes, quibus illius usus commendatur. Evolvatur saltem Chytræus *de vita & morte*, qui defuncti pietatem & virtutes in concionibus hisce celebrari posse affirmat: Gerhardus quoque in *Loc. Theol. loc. de morte* §. 86. eandem cum priori fovet opinionem: scribit enim de hisce concionibus, quod istæ honestæ defunctorum commendationi inserviant, ubi tamen hanc insimul cautelam suggerit, ne illa defunctorum encomia evadant mercenaria præconia. Quo pertinet prudentissima sanctio, quæ legitur in *Ordin. Eceles. Vinar. c. 17.* Es ist zwar billich / daß bey denen Leich • Predigten der Glaube und Liebe / sammt den Früchten, andern zur guten Nachfolge / gerühmet werden / wenn es mit Wahrheit seyn kan: Aber doch sollen die Prediger hierinnen gebührliche Maaße halten / daß der Sachen nicht zu viel geschehe / und es das Ansehen hiermit gewinne / als wenn man mehr auff Gunst der hinterlassenen Verwandten / und Geschenke / als Erbauung der Zuhörer sehe. Derowegen sollen sie das curriculum vitæ ihnen beyzeiten zustellen lassen / solches mit Fleiß durchlesen / und die superflua übergehen.

§. II.

Nec minori cura in admonendis auditoribus occupantur jam sæpe laudatæ conciones, teste Gyrardo *de sepulchr. p. 4.* & *Ordin. Elect. Eccl. Sax. tit. de sepult. 13. extant* in Fritschii *Jur. Eccl. p. 3.* Sie sollen nicht geschehen zum Gepränge der Todten / sondern zum Unterricht und Trost der Lebendigen. Optime namque hi instituuntur, quomodo vitam suam debeant

peragere, ne mors aliquando illos inveniat imparatos, & perpetuo in sua detineat potestate. Ecquid enim fortius nos contra astutas mortis technas, quibus callide & insidiosè nos circumvenire conatur, tueri potest, quam pia admonitio de vitanda securitate, ne vana opinione decipiamur, ac si mors longissime a nobis abesset, eam tamen illa haud aperte aut nunciis semper præmissis ingruere soleat, sed instar astuti venatoris feras occulte circumvenientis, vitæ humanæ furtim insidietur. Quare propria nostra & corporis & animæ salus efflagitat, ut iis, quæ in his concionibus proponuntur, attente auscultamus, auscultata diligenter meditemur & animo custodiamus, custodita demum in usum transferamus, & hac ratione ac bene beateque moriendum, quocunque mors demum adveniat tempore, nos componamus. Incognita quippe nobis est mortis hora, licet quod aliquando sit adventura, nos non fugiat. Unde nostrum erit, ad illius adventum nos quotidie præparare, ne æternam damnationem subire cogamur. Quo tendit pia sanctio Sereniss. Sax. Duc. in der Weimarischen Kirchen-Ordnung lib. II. cap. 17. §. Damit ic. verb. Auch sollen die Pfarrer ihre Zuhörer vermahnen/das sie gerne mit zur Leiche gehen/auff das sie ihrer Sterblichkeit sich erinnern/ und Trost wieder den Todt aus den Leichpredigten fassen. Nec istæ admonitiones id solum efficiunt, ut saluberrimis consiliis mentem nostram instruant, ac ad pietatem sectandam excitent magis, verum & ipsa virtuosa, quæ in hisce laudationibus repræsentantur, exempla magnam vim commovendi habent, quippe quæ plus sæpe in

in animis hominum operantur, quam innumera virtutis præcepta. Licet autem hic fructus, qui ex concionibus istis in nos redundat, sit maximus; plures tamen adhuc sunt utilitates, quæ inde enascuntur. Ut reliquas nunc taceam, unicum saltem memorabo, firmissimum sc. solatium, quo mentes acerba propinquorum morte graviter afflictæ ac durissimo sæpe mœrore oppressæ erigi solent suavissime. Neque enim exiguum dolorum levamen affert certum istum lætumque de meliori vita, qua beate defuncti jam perfruuntur nuncium quippe qui ad æternam & perfectam animi corporisve requiem per mortem pervenere, ubi in assidua sanctorum societate vivunt, Deum perpetuo laudant, nec cum ullis amplius ærumnis conflictari necessum habent.

§. III.

Recenseri hoc loco quoque deberent ritus, qui in harum laudationum celebratione adhibentur. Verum cum hi pauci admodum sint, nisi omnes funerationis solennitates enarrare velimus, ac præterea pro diversis singulorum locorum consuetudinibus differant, nemo mihi vitio verterit, si illos sicco, quod dicitur, præteream pede. Ut autem omnem negligentiam a me removeam suspicionem, paucis eos in medium proferam. Ex nonnullorum nimirum locorum more cadavera defunctorum in templum perlata sub umbone collocantur, aperto adhuc loculo, ut ab omnibus conspici queant; In aliis vero locis sub umbone quidem deponuntur defuncti; verum clauso loculo & accensis circa illum ab utraque parte cereis, qui durante integra concione lucent. Interdum corpora demortuorum simul-

ac ad coemeteria perventum est, aperto paulisper capulo, in sepulchrum reconduntur ante recitatam hanc concionem, praecipue si defunctus vilioris fuerit conditionis. Ratio hujus instituti esse videtur, ut afflicti partim, partim auditores reliqui recordarentur divini praeccepti, quo ob primæ legis transgressionem nos omnes moriendi necessitati subjecit, tum quoque ut aspectu demortui aliquam solatii speciem adstantes percipiant.

§. IV.

Variae circa hanc formam funeralium orationum quaestiones jam decidendæ obveniunt, quarum resolutioni in aliquot §§. sequentibus pro viribus operam sumus navaturi. Primum autem, quod circa eam oboritur, dubium est, *an recte ob concionum istarum celebrationem sacra dominicalia turbari aut differri debeant?* Cui dubio priusquam occurramus, finem utriusque negotii, tam sacrorum dominicalium, quam harum concionum investigare, & inter se conferre necessum erit; quippe ex quo omnis hujus dubitationis institutenda & peragenda est dijudicatio. Finem igitur prioris actus quod attinet, est ille cultus & reverentia summi numinis; posterioris vero, hominum inprimis honor & commendatio, sicuti in sequenti capitulo pluribus sumus demonstraturi. Quo nobilior autem alicujus rei est finis, eo nobilior quoque ipsa res est altera. Quemadmodum itaque neminem dubitaturum credo, quin Deus tanquam summus hujus universi conditor gubernator & conservator, cui omnia, quæ in hoc orbe existunt, subsunt, & ad quem omnes omnino homines sese

sefe habent, ut mancipia ad Dominum, illis omnibus longissime sit præferendus; ita neminem, qui hoc recte perpenderit, approbaturum existimo, cultum, qui huic supremo Numini exhibetur, cultui humano juste posthabere debere. At quoniam Sacra dominicalia instituta sunt, ut Deum in iis colamus, eique grates, quas possumus maximas, agamus pro innumeris, quæ in nos quotidie cumulat, benefactis; conciones autem funebres præcipue introductæ ad hominum famam & memoriam post mortem colendam; haud inique videtur sententia illorum, qui dicunt, has ferias illis cedere, & vel in diem non feriatum differri, vel peractis demum sacris celebrari debere. Vid. Illustr. Stryck. *in addit. ad Brunn. Jus Eccl. l. 1. c. 6. m. 6. §. 23.* Id quod & ab Ethnicis optime constitutum legimus, siquidem illi ob summam erga deastros suos reverentiam, funera nostra extulerunt, ne sacra quæ interdum fiebant, turbarentur. Servius *l. XI. Æneid.* Donat. *in Andr.* Cæterum de hora quoque Concionibus ista impendenda Sere- niss. Sax. Duces *in supr. alleg. loc. Ordin. Eccl. Vinar.* graviter monent, ne per ceremonias has funerationum tempus juventuti informandæ destinatum præripiatur, verb. Weil auch durch die Begräbnisse die Knaben in den Schulen das ganze Jahr über viel vom Studiren abgehalten / und daran mit grossen Nachtheil und Schaden des gemeinen Nutzens verhindert werden / soll in allen unsern Städten Gleichheit gehalten / und wenn keine Leichpredigt geschieht / eine gewisse Zeit / als zu Mittag um 3. Uhr, hierzu bestimmet werden, zu welcher die Todten zur Erden Christlich zu bestatten / und die Knaben in ihren Stu

Studieren/ so viel immer möglich seyn kan / hierdurch nicht zu verhindern. Da aber Reichpredigten vorgehen / bleibt es dabey / wie es jedes Orts Herkommen. Expediret igitur Reipubl., conciones tales funebres aut non permittere omnibus indifferenter, aut post peractum informationis tempus instituere, ne alias optima Legislatorum intentio frustretur.

§. V.

Secunda quaestio est, *an defuncti de vero Christianismo recte laudantur?* id est *an recte ob diligentem ecclesiae frequentationem, verbi Dei auscultationem & lectionem, S. Coenae usum frequentem, ac assiduam precum oblationem laudare jure possint?* Ad quam respondemus affirmando. Tamen enim signa ejusmodi externa a pluribus ex hypocrisi quadam, & ut nomen Christiani gerant, suscipiantur, nec hi actus per se efficiant quempiam Christianum; attamen, cum vera fides non nisi per ejusmodi opera sese exserat, & absque istis haec ab ipso Spiritu Sancto mortua fides denominetur Jac. c. 2. charitas christiana praecipit, ut de quolibet fidem suam hisce signis declarante, nec manifeste impie perpetrante, optima quaque speremus eumque pium depradiceamus, inprimis cum cordium scrutatio nostras excedat vires, & soli Deo, vero *καὶ ὁ ὁμοῦς* sit propria: sufficiant igitur nobis haec indicia, ut ejusmodi hominibus veri christianismi adscribamus laudes. Dedekenn. *Consil. Theol. Vol. 1. p. 3. l. 1. m. 1. s. 8. n. 3. p. 676.* Pro hac assertionem militent testimonia ipsius S. Scripturae; sic enim *Apoc. 14.* a Spiritu Sancto beati praedicantur mortui, qui *Domini causa moriuntur, quoniam requiescant a laboribus*

Laboribus suis, & opera eorum sequuntur eos. Idem de iis affirmat. *Syrach. cap. 44.*, quæ loca satis testantur, Deo laudes pie demortuorum, quæ in concionibus funeralibus iis impertiuntur, inprimis si id fiat moderate & modeste, non displicere. Quamobrem prudentissime in *Ordin. Eccles. Vinariens. d. c. 17.* defunctorum fidem cum suis fructibus in hisce concionibus proponere & collaudare, permissum legitur, hisce verbis: *Es ist zwar billig/ daß bey den Leichpredigten den Verstorbenen Glaube und Liebe / sammt den Früchten / andern zur guten Nachfolge, gerühmet werden / wenn es mit Wahrheit seyn kan &c.* Non omnes igitur veræ fidei laudibus ex eo sunt dignandi, quod talia perpetraverint facta exteriora, sed diligenter, quoad fieri potest, sunt discernendi hypocritæ ab his, qui hæc opera ex vera pietate edunt, alioquin mos iste laudandi jure meritoque reprobatur. *Dedekenn. l. cit.* Difficilis equidem est talia discernendi ratio, quia plurimi ita perfecte simulare & dissimulare sciunt, ut hominum, qui ima cordium penetralia perspicere nequeunt, judicium fallatur; Verum in afflictionibus & mortis agone probus pastor, qui rebus tam secundis quam adversis parochianorum vitam studiose observat, facile veram a fictitia pietate dignoscere poterit, quoniam tunc difficulter admodum occultatur impietas & vera in Deum fiducia. *Dunte Casib. Consc. c. 22. f. 1. qu. 28.*

§. VI.

Alia porro hic exoritur quæstio, quæ non in omni destituitur usu, *quid nimirum pestis tempore circa conciones funebres sit observandum? & num iste permitti, an vero de-*

H

negari

negari debeant? Hic oppido distinguendum puto, inter pestem vehementiorem, qua plures subito abripiuntur homines, & paulo remissiore, qua pauciores decedunt. Priori casu eas plane omittendas esse, publica svadet salus, tum propter funerum frequentiam & temporis penuriam, tum etiam propter ingentem metum, & ne sani hac contagiosa inficiantur lue, si diutius ejusmodi funeribus interessent, & in locis infectis commemorarentur. Posteriori vero casu habita ratione funerum & temporis interdum concedi poterunt, nisi infectionis & majoris inde emergendis mali metus aliud exigat: ubi namque pestis remissior, ibi luis istius ulterior progressus haud adeo erit metuendus. Hoc tamen non obstante in omnibus ferme Ordinationibus, quæ pestis causa fuere promulgatæ, non tam verbis expressis, quam tacite usus illarum indistincte hoc tempore invenitur interdictus. Ita enim in *Vinar. Ord. §. 17.* constitutum: Daß die an der Pest verstorbene nicht sollen zugleich mit andern begraben werden / sondern des Abends um 9. Uhr allererst / wenn die Leute nicht mehr auf den Gassen sich befinden. Zudem soll auch so viel möglich / damit geeilet werden; Dennoch sollen von dem Pestilenz, Prediger und Cantore nebst der Courrente die gewöhnlichen Gesänge und Gebete gesungen und gesprochen werden. Cui consentit *Ordin Gotban. §. 12.* Die Begrabung soll des Morgens frühe in der Kühle / und des Abends gleich nach Untergang der Sonnen / oder bey Überhäuffung der Leichen auch des Nachts verrichtet werden / doch ohne allen Aufwand einiger Trauer Zeichen. Sie sollen beschleuniget werden / und

und keiner gehalten seyn / es sey wer er wolle, selbiger zu folgen / außer die es freywillig thun / doch sollten selbige nicht gleich hinter der Leiche hergehen / auch sich nicht in den inficirten Häusern versämen. Da Trauer-Sermone geschehen sollten / sind selbige auf dem Gottes-Acker zu verrichten. Item-
que Ordin. Siles. tit. von Kirchen-Vätern und Scholarchen §. 7. ut & Lipsiens. tit. von Begra-
bung der Todten.

§. VII.

Ultima hic occurrens quaestio concionatorum respicit honorarium, quod ipsis ratione harum concionum debetur: nec enim gratis hoc officium praestatur defunctis, sed ut munus quoddam pastori pro labore exantlato offeratur, ratio suadet, de cuius quantitate in Ducatu Vinariensi Ord. Eccl. l. 2. c. 17. §. demnach / ita dispositum legitur: Als soll in den Städten das Ordinarium ein ganzer / und auf den Dörffern ein halber Thaler seyn / da aber jemand aus Gutwilligkeit, und seinem Vermögen nach ein mehrers thun will / oder auch hiebevorn ein mehrers dem Herkommen nach / und ohne der Leute Begerung oder Beschwörung gegeben worden / soll dasselbe hiedurch nicht verboten / oder aufgehoben seyn. Quod igitur de honorario isto dicendum, si pestis tempore concionum istarum usus interdictus fuerit, poteritne nihilominus pastor illud a defuncti heredibus exigere? Honorarium enim istud ad accidentia pastorum refertur, Accidentia autem partem Salarii constituunt,

quo ministri Ecclesiae se suosque sustentare necessum habent. Quamobrem, qui illud iis denegat, vitam auferre videtur, cum necessario illius alimento eos pri-
vet. Præterea nulla omissionis culpa Parochis imputa-
ri potest. Illi namque semper parati fuere ad concio-
nes illas habendas, sed ob reip. salutem & ingens immi-
nens periculum ne id facerent, prohibiti fuerunt. Hinc
necessariam illis vitæ sustentationem surripere, maxima
foret injuria. Præsertim cum multis in locis eorundem
salarium ita sit exiguum, ut vix ad vitam honeste transi-
gendam sufficiat. His rationibus motum illustre J.Ctor.
in hac inclyta Academia Collegium ad requisitionem
der Weidhásischen Erben zu Schlaiß sequentem in
modum anno 1691. respondere non dubitavit: Ist euer
Vater Gabriel Weidhase/ bißheriger Pfarrer zu Ot-
tersdorff/ als sich im Julio verwichenen Jahres die
Ruhr alldar entsponnen / wegen fleißiger Besu-
chung der Krancken und inficirten Personen selbst
angestecket worden / und endlich darüber verstor-
ben. Es seynd aber binnen wärender seiner Kranck-
heit / auf die zwanzig Personen gleichfals Todes
verblichen / denen euer Vater keine Leichpredigt
thun können / auch unerachtet er andere Pastores
dazu ersuchen lassen, dennoch solche ob mortis peri-
culum hierzu nicht erlangen mögen / und ihr fodert
nunmehr von denen Erben derjenigen Personen/
so keine Leichpredigten erhalten / die eurem Vater
sonst zukommende Ampts- Gebühren / habet auch
dieserwegen von denen zu Kirchen und Schulen ver-
ordneten Inspectoribus ein monitorium an sie aus-
bracht/

bracht / nichts destoweniger wollen sie sich zu deren
Abstattung nicht verstehen / Dannenhero ihr verich-
tet zu seyn verlanget / ob nicht die Erben derjenigen
verstorbenen Personen / so wegen grosser Kranck-
heit euers Vaters / als damahligen Pfarrers / dar-
über er auch den Geist aufgeben müssen / keine Lei-
chen-Predigt bekommen / Euch die Ampts-Gebüh-
ren hiervon abzustatten schuldig seyn? Ob nun
wohl regulariter das gefoderte honorarium und
Ampts-Gebührniß eine vorhergehende Bemü-
hung erfordert / und wo sich solche nicht befindet/
mit Bestande nicht gefodert werden kan: Über diß
auch vielleicht nicht alle und iede Verstorbene zu
Ottersdorff oder deren Erben durchgehend eine
Leichpredigt halten zu lassen / hätten angestrenget
werden mögen / daß es also das Ansehen gewinnet,
ob wäret ihr von denenjenigen / so Zeit wehrender
euers Vaters Kranckheit ohne Leichpredigt begra-
ben worden / die sonst gewöhnlichen Gebühren zu
fodern nicht berechtiget. Jedemnoch aber und die-
weil euer Vater wieder seinen Willen verhindert
worden / sein Amt bey denen Leichbestattungen
der Verstorbenen zu verrichten / hiernechst auch der-
gleichen Amts-Gebühren vor Leichpredigten ein
Stück der Priester-Besoldung mit ist / darauff sie
vociret zu werden pflegen / und über diß Er sein Amt
durch fleißige Besuchung der Krancken / so wohl hie-
bevor bey dergleichen infectionibus, als noch letzt-
mahls mit allen Fleiß und Treue verrichtet so gar/
daß er auch selbst das Leben darüber eingebüßet:

So erfordert es die Billigkeit / daß zumahl die Vermögensten , und die sonst ihren verstorbenen Angehörigen eine Christliche Leichenpredigt hätten halten lassen / sich mit euch wegen Abstattung der sonst gewöhnlichen Ampts-Gebühren / ob schon euer Vater ihnen die Leichpredigt wegen seiner Krankheit wirklich nicht thun mögen / vergleichen / und können in Verweigerungsfall von der Obrigkeit darzu gar wohl angehalten werden / W. R. W.

§. VIII.

Unicum adhuc subnectere placet ad formam concionum funebrium pertinens, *quomodo videlicet se gerere debeat minister Ecclesiae, si duo vel plura funera concurrant, quorum unum absque concione funebri majorique solennitate efferendum est, in alterius vero tumulatione solennis concio ab herediis efflagitur?* Sane laudationem defuncti instituere, res liberi est arbitrii, neque Pastores officium suum haud requisiti & gratis impendere obligati sunt; Nec tamen una pars ob carentiam istius praerogativae contristari necessum habeat, omnisque suspicio avaritiae avertatur, placuit Sereniss. Sax. Ducibus hac in re sequentem in modum statuere in *Ord. Eccl. Vinar. l. 1. c. 19.* Wo auff eine Zeit zwey oder mehr Begräbniß zusammen kämen / deren eines mit der ganzen Schulen und einer Leichpredigt zu bestatten, das andere aber nicht, so sollen die Leichen zugleich deduciret und begraben werden. Und ob wohl bey der einen Leiche keine Leichpredigt bestellet / so sollen doch in solchem Falle die Pfarrer schuldig seyn, aus Christlicher Liebe / und damit es nicht das Ansehen gewinne / als
obs

obs allein ums Geld zu thun / nach abgelesenen curriculum vitae, auch der andern Person wer dieselbige gewesen / und wie sie sich in ihrem Christenthum verhalten / nur mit wenigen zu gedenken.

CAPUT VI.

De

Fine & Effectu Concionum funebrium.

§. I.

Inis demum harum concionum est duplex, alter nimirum primarius, secundarius alter. Ille est pie defuncti honos. Sicuti enim totus sepulturæ actus in ipsius gloriam atque honorem vergit ac peragitur, ita & hæc, præcipua quædam illius ceremonia, ad idem hunc scopum tendit. Occupata namque est in recensendis demortui rebus prospere præclareque gestis, pietate & virtutibus reliquis, quibus in hac vita eminuit, & quæ hujus generis sunt plura. Ex qua recensione magnum in defunctum redundat ornamentum, quippe ipsius memoria per eam optime recollitur, hominumque animis ita firmiter insinuatur, ut perpetuo in iis vivat vigeatque. Quis itaque est, qui ex hæcenus dictis non colligat, defuncto per istam commemorationem maximum accedere honoris cumulum, eamque

eamque insigne esse amoris argumentum. Et his quidem primarius absolvitur finis hujus egregiæ tumulationis solennitatis; Alter vero, secundarius videlicet, in cultu divino & auditorum adhortatione consistit. Debitæ quippe Deo in hisce laudationibus persolvuntur grates, quod mortuo beatum ex hac vita excessum benignissime concesserit atque largitus fuerit, eumque quoad in hoc mundo vixit, abundanter aluerit, ac suo consilio prudenter gubernarit. Alterum hujus secundarii finis membrum quod spectat, notum id nobis jam est ex *preced. cap. §. 2.* idcirco ea, quæ ibi de illo dicta sunt, hic repetere nolo, ne nausæ molestiam quis inde concipiat.

§. II.

Duplicem pariter hæ conciones producunt effectum quorum unus ipsos Concionantes, seu ecclesiarum ministros spectat, alter ad funeris curatores pertinet. Priorem quod attinet, notum est, honorarium pro hisce concionibus Ecclesiarum ministris deberi, illudve accidentiis eorum annumerari. Beat. Brunn. in *7. Eccl. l. 2. c. 5. §. 7.* Accidentia autem ista partem ipsius salarii constituunt, quæ ideo ipsis non sunt deneganda Carpzov. *7pr. Cons. l. 2. d. 113. n. 8.* Quantitas vero hujus honorarii non est certa lege determinata, sed arbitrio eorum qui funerts curam gerunt, relinquitur, quantum dare velint. Dn. Carp. *l. c.* nisi quod per *Ord. Eccl. El Sax. art. general. §. 26.* illud in villis & pagis ad 3 denarios sit redactum. Postmodum tamen crescente annonæ charitate, hoc quoque honorarium est auctum, & ordinariæ concioni 12. denar. lectoriæ vero 6. denar. ex Decr. Consistor.

sistor. supr. Dresd, constituti sunt : In *Gothana Ord. Provinc.* illud est dimidia aurei pars. Enascitur hinc quaestio, an iis in locis, in quibus hae conciones sunt introductae, eas una cum reliquis honestae & solennis sepulturae ceremoniis impune quis in suorum funeratione negligere ac omittere possit? Ad quod quaesitum adhibita quadam distinctione respondendum censeo: aut enim quis eas intermittit ex propria autoritate, aut ad Consistorii permissionem. Priori casu eorum ommissio non approbatur, quia nemo privatus ea, quae publica autoritate sunt instituta, proprio suo arbitrio potest abrogare, aut pro lubitu de iisdem disponere. Posteriori vero casu, neglectus earum conceditur, modo ex legitimis petatur causis, de quibus Consistorium cognoscit. Sunt autem ejusmodi causae impedimenta majora, veluti temporis breve spatium, cadaveris subita putrefactio, necessarium iter, & reliqua, quae prohibent, quominus solennis sepultura parari queat. Quod si vero aliquis istis rationibus deficientibus in pastorum forsan odium, & ut accidens pro hoc munere ipsis exhibendum subtrahat, solennitatem hanc intermittere praesumat, id neutiquam ferendum est: Honorarium namque, quod pro ea persolvitur, salarii partem constituit ceu supr. in hoc §. monuimus, ipsis pastoribus ad sua suorumque alimenta designatum, idcirco id iis denegandum non est, sed sponte praebendum, etiam intermissa hac solennitate. Attamen hoc facto, ministri Ecclesiae ex suggestu illico id reprehendere non debent, sapere enim ejusmodi reprehensio proprii commodi nimium desiderium ac cupidinem.

Alterum effectum Concionum istarum funebrium in Curatoribus funerum spectamus, sumptus quippe pro his impensi inter funebres referantur expensas *l. 14. §. 4. ff. h. t. ibi commendandum.* Quod vocabulum varie ab interpretibus accipitur. Cujacius *l. 2. Obs. 17.* illud interpretatur de depositione corporis defuncti in aliquem locum, donec justæ id tradatur sepulturæ, idque *ob l. 186. de V. S. l. 24. Depos.* cui subscribit Gothofredus in *not. ad h. t. l. 11. §. Z.* Frommannus contra *Dissert. de Commend. th. 2.* per hanc vocem orationem funebrem in laudem defuncti recitatam innui scribit. Utramque explicationem obtineri hic posse mihi videtur. Apparet enim ex *lege 40. ff. de Relig.* interdum defunctorum cadavera in locum quendam fuisse illata, non, ut ibi sepeliantur, sed ut ad tempus saltem ibi asservarentur, donec sepultura peragi possit. Æque frequens apud Romanos fuit defunctorum laudatio, ceu in *c. 1. hujus Diss.* ex antiqua Romanorum historia luculenter deduximus. Asinius præterea *ad l. 14. §. 4. n. 3.* idem probatum dat. Quare commodè statui poteris Ictum Ulpianum utrumque actum per hoc verbum forsitan indicare voluisse, quoniam uterque apud Romanos in usu fuit. Certum itaque est, sumptus hosce, sive pro depositione cadaveris, sive pro laudatione defunctorum expendantur, accenseri impensis funebribus. Impensæ enim funebres sunt, quæ corporis causa ante sepulturam necessario fiunt, & sine quibus funus duci nequit, *l. 37. ff. de Relig. l. 14. §. 4. eod.* quæ omni jure probantur (1) Divino *Gen. 50. v. 1.* (2) Civil. *t. t. ff. de Relig. §. fin. inst. de L. Falcid.*

Falcid. (3) Canonico, *tit. de sepult.* (4) Saxonico, *Const. Elect.* 28. p. 1. Dividuntur vero in necessarias, utiles & voluptuarias. Necessariae sunt, sine quibus corpus humanum nequit, ut *loculus &c. d. l. 14. §. 3. l. 37. ff. b. t. arg. l. 79. de V. S.* & haec semper sunt restituendae. Utiles sunt; quae in honorem defunctorum erogantur, quales sunt; quae pro concione & sermone lugubri dantur, *arg. l. 27. §. 1. 42. b. t.* quae si modice ex conditione & facultatum habita ratione erogatae sunt, pariter restitui debent *l. 14. §. 6. b. t.* Voluptuariae denique sunt, quae ornamentis & voluptatis ergo insunt, quales sunt, quae convivia & epitaphia respiciunt, *d. l. 37. §. 1. b. t. arg. l. 79. de V. S.* quae regulariter non repetuntur. Ad impensas autem hasce recuperandas prodita est *actio funeraria*, quae est *personalis, praetoria, bonae fidei, rei persecutoria, perpetua, subsidiaria ac privilegiaria, competens funus alienum curantibus adversus eos, quibus haec cura incubuit, sumptuum ad funeris ductionem necessariorum vel utilium repetitionis causa.*

§. IV.

Ex hac descriptione patet omnis hujus actionis natura ac indoles, ad quam plenius ac penitius intelligendam opus erit, ut eam totam resolvam, ac singula membra speciatim considerem. Quod ut eo felicius procedat, a primo ejus membro initium merito facio, & ordine ad ultimum usque gradatim progredior. Primo autem eam actionem assero *personalem*, eo quod ex quasi contractu cum defuncto inito oriatur *per l. 1. b. t.* quippe qui hujus actionis est fundamentum atque causa efficiens. *Lauterb, Comp. Jur. b. t. in caus. Efflic. Struv.*

Syntagm. Jur. Civ. b. 1. tb. 85. Quemadmodum enim viventis cujusdam negotia absque mandato ejus gerens dominum sibi devincit. *t. t. de N. G.* ita qui ob funus aliquid erogat, ille defunctum, non heredem, sibi reddit obligatum *Beat. Struv. l.c. Wesenb. b. 1. n. 5.* Funus namque ut plurimum ducitur ante hereditatem aditam, & prius quam quis defuncto existat heres *l. 4. b. t.* Unde illius, qui nondum est, negotia gesta esse dici nequeunt *Coll. Jctor. Argent. b. 1. §. 18. Finckelth. de Jur. Sepult. tb. 67. lit. b.* An idem affirmari queat de suis heredibus sicut de extraneis; dubium videtur. Si quidem illi ipso, jure statim a morte testatoris, ignorantes etiam, imo jure Civili necessario defuncto sunt heredes *per §. 3. Inst. de hered. quæ ab intest. §. 2. de hered. qual. & diff.* ibique *Vinn. l. 11. ff. de lib. & posth. hered. instit.* At cum Prætor ipsis postea concesserit liberam abstinendi facultatem, *d. §. 2. de Her. qual. & diff.* funerans juste dubitat, utrum isti sui heredes sese hereditati sint immixturi, an eam derelicturi, & sic defuncti ac hereditatis jacen- tis potius, quam heredis negotium gessisse creditur. Quod si vero funeris curam suscipiens eo animo, quasi heredis id negotium esset, defunctum tumulat, tunc he- redis negotium administrare dicitur. *l. 14. §. 16. b. t. Dn. Struv. b. 1. tb. 85.* illo autem hereditatem repudiante, datur contra heredem postea existentem hæc funeraria actio, qui contra priorem negotiorum gestorum actio- nem instituere nequit. *Brunn. add. l. 14. §. 16. b. t. (2)* Diximus eam esse *prætoriam l. 12. §. 2. b. t.* de quo tamen lis adhuc inter Doctores est, aliis prætoriam eam dicen- tibus, aliis civilem. Priores pro suæ thesæos defensio-
ne

ne adducunt tum *l. 12. § 2 b. t.* in qua Prætor promittit se horum sumptuum nomine actionem daturum, tum etiam quod sit subsidiaria, *l. 14. § 12. b. t.* ex quo firmum argumentum ad Prætoriam peti potest. Posteriores vero suam opinionem stabilire conantur per *l. 17. § 3. Commod. § 1 3. C. de N. G. C. J. A. de Neg. Gest. th. 11. Schvven-dendörff. ad Eckold. de N. G. § 6.* Neque enim omnes actiones, quæ e prætoris edicto competunt, ratione primæ originis sunt prætorix, arg. *l. 1. pr. ff. Commod. l. 1. § 1. Depos.* Sed Prætor interdum in suo edicto actiones civiles pro ratione circumstantiarum, modo eas concedendo, modo denegando proponit, *l. 9. de Jurejur.* Quamobrem Prætoris promissio, qua se actionem concessurum dicit, non semper est intelligenda de actione nova antea non existente *l. 2. C. de formul. § impetrat. act. sublat.* Præterea actio hæc funeraria oritur ex causa civili, quasi videlicet contractu, per *l. 1. b. t.* tanquam ex negotio, vim & potestatem habente efficacem obligationem & actionem per se & sua natura producendi. Hinc & Civilis ratione fontis & originis denominari potest, & prætoria ratione nimirum concessionis a Præ-tore factæ. *C. J. A. d. Obl. & Act. Tb. 14.*

§. V.

(3.) *Bonæ fidei* est hæc actio *l. 14. § 6. 7. 13. b. t. Bachov. de Act. Disp. 6. tb. 7. Hahn. ad Wesf. b. t. n. 6. Eckhold. ad ff. b. t. § 2.* Equidem in catalogo bonæ fidei actionum §. 28. *J. de Act.* exhibito, nulla hujus actionis fit mentio. Verum quoniam non solum illæ actiones bonæ fidei sunt, quæ explicite & quoad verba ibi enar-rantur, sed & quæ implicite & quoad mentem tan-

quam species sub genere continentur, Bachov, *l. c.* Mantz. *ad Inst. de Act.* §. 38. hæc quoque actio huc referenda est, inprimis cum Neg. Gest. actionis species sit. Bachov. *ad Wesf. d. 1. n. 6.* C. J. A. *b. t. tb.* 39. n. 2. imo judici laxius in hac actione arbitrium, quam in ista conceditur *l. 14. §. 3. b. t.* Tamen si vero res ita sese habeat, adfunt tamen, qui stricti juris judiciis eam accenseant, inter quos est Hunn. *in Resol. l. 4. p. 2. qu. 18.* Zœf. *in comm. ff. b. t. n. 9.* & in *Comm. Codic. ad eund. tit. vers. hæc actio.* (4) est illa *rei persecutoria*, quia id, quod nostro deest patrimonio, illa persequimur. *l. 35. de O. & A.* Oldendorp. *class. 5. Act 17. n. 6.* & datur vel in solidum, vel non in solidum sed in id tantum, quantum quis facere potest, vel quantum modice & ex dignitate defuncti impensum est, *l. 14. §. 6. l. 22. 23. 27. §. 2. b. t.* ibique Brunn. (5) perpetua est *l. 31. §. 6. b. t.* Coll. J. Ct, Arg. *b. t. tb.* 30. n. 1. (6) *Subsidiaria l. 14. §. 12. b. t.* Wesenb. *b. t. n. 6.* quia demum cessante iudicio aliquo ordinario locum habet. Iudicia autem ordinaria, quæ sumptuum horum nomine competunt, est famil. herciscundæ, quo experiri potest heres sumptus hosce faciens adversus coheredes. Fiduciarius particularis vero utili illo iudicio reperit a fideicommissario impensas in fideicommittentis funus ultra ratam erogatas arg. *l. 4. famil. herisc.* Brunn. *ad d. l. 14. §. 12. b. t.* At universalis fiduciarius, si sumtus funebres ultra quartam Trebellianicam factos in fideicommissi restitutione errore facti lapsus non deduxerit, eas conditione indebiti, recuperat arg. *l. 9. C. ad L. Falcid. §. 7. de Fideic. hered. in med.* ibique Brunn. (7) *privilegiaria est l. 45. l. 46. §. fin. b. t.* Impensa enim funebris semper deducitur ex here-

hereditate, & licet bona non sint solvendo, tamen omne creditum tam Jur. Civ. *l. 45. b. t. l. 1. §. fin. ad L. Falcid.* Garfias *de expens. c. 8. n. 13.* Negusant. *de pignor. p. 5. m. 2. n. 28.* quam Saxonico *Const. Elect. 28. p. 1.* ibique Carpz. *def. 39.* publicæ utilitatis causa, ne cadavera relinquantur insepulta, Jason. *in l. ult. §. 9. C. de Jur. del.* præcedit: in tantum, ut, etiamsi debitum quoddam anteriori sit munitum hypotheca, nihilominus tamen huic quoque, & ex Jure Saxon. *d. Const. 28.*, & Civili, *per l. pen. b. t.* ibi: *semper deducitur.* Joh. Michael. Beuth. *de jur. prælat. p. 2. c. 9.* Garf. *de expens. c. 8. n. 23. & 24.* anteferantur hujusmodi sumptus necessarii, sine quibus funus honeste pieque duci nequit. *l. 1. §. f. ff. ad L. Falcid.* Quæcunque vero tandem sunt privilegia, quibus hi sumptus gaudent, iisdem tamen præferuntur illi, qui vel dominium, vel hypothecam ratione rei venditæ in rebus debitoris probare possunt. *Ord. Prov. Sax. tit. 41.* Surdus *dec. 112. n. 2.* Atque his primum hujus actionis privilegium concluditur terminis. Alterum privilegium sumptibus istis tributum, est retentionis beneficium, quod funus curantibus conceditur in defuncti bonis hereditariis, adeo ut ne literatorum quidem libri ab eo sint immunes. Petr. Rebuff. *in privil. univ. 19. ad f.* Super sunt demum, actionis hujus funerariæ divisiones, quæ paucis saltem subnectere placet. Dividitur nimirum hæc actio (1) in *directam*, quæ ex verbis edicti prætorii, & *utilem*, quæ ex mente ipsius descendit. *l. 14. §. 15. l. 32. pr. b. t.* Oldendorp. *d. l. n. 2.* (2.) in *directam*, qua funerans hos sumptus repetit, & *contrariam*, quæ datur contra funerantem, ad rationem de sumptibus expensis reddendam. Palms. *de Act. funer. tb. 7.* §. VI.

Datur autem præsens actio iis, qui funeris curam susceperunt, eorumque heredibus ac cæteris successoribus. *l. 31. §. fin. b. t.* Et perinde est sive ipsi funerantes sumptus suppeditaverint, sive per mandatarium hocce negotium perfecerint. *l. 14. §. 15. b. t.* Mandatarius enim ob remedium ordinarium ipsi competens ea uti nequit, nisi pupillus sit, qui absque tutoris autoritate, alteri hoc facere jusserit, tunc enim ob nullitatem ordinarii remedii, utilis funeraria mandatario conceditur. *d. l. ne sc. heres sentiat lucrum iniquum cum illius damno d. l. 14. §. 15. b. t.* Pupillus namque per hoc mandatum non obligatur, adeoque mandatarius mandati actionem contra eum instituere nequit. Heinz. *Diff. de Act. funer. c. 2. §. 1.* Si vero pupillus funerato heres existat, & hereditas solvendo sit, directa actione mandati tenetur, licet tutoris desit autoritas *p. l. 14. §. 15. b. t.* ibique Brunn. Circa maritum uxorem suam sepelientem, præter plurium forsan opinionem, uxorem sepelire gratius esse quam ducere cum Chramone putantium, citante Joh. Dil. Durant. *de Art. test. tit. 9. caut. 5. n. 1.* probe dispiciendum, an is dotem acceperit, nec ne. Priori casu aut eam lucratur totam vel pro parte, aut restituere debet. Si prius, id fit vel ex causa divortii, & maritus non tenetur sumptus hosce facere, *l. 29. pr. b. t.* vel retinet illam ex pacto, consuetudine atque statuto, & ad sumptus ferendos pro rata lucratae dotis vel ejus portionis, una cum uxoris herede, est obstrictus. *l. 22. l. 30. §. 1. b. t.* Joh. Dil. Durant. *l. c.* ita, ut justa inter eos servetur proportio, v.g. si hereditas constaret 200. dos pariter 200. maritus pro dimidia parte præstet impensas funerum: si vero

vero dotem adhuc cum herede dividere teneatur . tum
saltem quoad quartam earum partem erit obligatus
l. 22. l. 23. b. t. Brunn. ad d. l. 23. Carpzov. p. 3. c. 25. d. 10. In
qua collatione tota hereditas computanda est , nec lega-
ta , manumissionum pretia , æ alienum , reliquaque on-
era detrahuntur , quia hereditas est vocabulum juris ,
quod non solum bona , sed & jura , tam passiva quam
activa continet. *l. 24. l. 25. l. 26. b. t. ibique Brunn.* Sin
vero posterius contingat , maritus nihil ex dote lucrans
ordinarie funerationis onus non sustinet , arg. *l. 16. pr.
b. t. J. Dil. Durant. l. c.* eo , quod de suo potius quilibet sit
funerandus , quam alieno *l. 14. §. 1. b. t.* & onera ma-
trimonii soluto eo cessent. Nulla denique dote con-
stituta , impensæ ad patrem vel heredem uxoris per-
tinent : quibus tamen solvendo non existentibus , ma-
ritus in subsidium & in quantum facere potest , vocatur.
l. 28 b. t. Garf. d. l. c. 8. n. 46. Joh. Dil. Durant. loc. cit.
Idem juris est in vidua mariti funus procurante : Dos
enim & donatio propter nuptias æquis ambulant pas-
sibus *l. fin. C. de Don. Anten. Nov. 97. c. 1. Honded. v. 1.
p. 3. conf. 48. n. 6. seqq.*

§. VII.

De sponso porro & sponsa , quatenus ad hos sum-
ptus sibi invicem præstandos devinciantur , nunc videa-
mus. Eos vero ab hoc onere exemptos esse , plane
dubitandum non est. Hinc ipsis competit actio , ad
impensas in alterius forsan funus erogatas recuperan-
das , etiamsi sponsalia contracta fuerint de præsentis.
Kurr. de Act. fun. tb. 12. Aliud omnino dicendum de
patre , cui filius condito de castrensi vel quasi peculio

testamento legitimam honorabili institutionis titulo reliquit, licet reliquis in bonis eundem per aliam heredem institutum exclusit. Hic enim pro rata legitimæ, seu hereditariæ partis, funeris expensas perferre debet, *arg. l. 22. & l. 30. §. 1. b. t.* tanquam æs alienum hereditatis, *l. 19. b. t. Finckelth. d. l. 16. 69.* cui exsolvendo se subtrahere nequit. Vinn. *l. 1. quest. 12. vers. in hac.* Frantzk. *ad tit. de inoff. test.* A quo tamen onere is liberatur, quando legitima ipsi obvenit titulo singulari, legati scil. aut si in re certa sit constituta, quia tum est instar legatarii, & sic nullo hereditatis onere, adeoque nec expensis hisce gravandus. *arg. l. 13. C. de Her. Inst. Vinn. & Frantzk. ll. cc.* Quicquid itaque ultra dictæ portionis ratam, vel posteriori casu in funus filii erogavit pater, illud ab herede per hanc actionem repetere poterit. *arg. d. l. 30. §. 1. l. 31. pr. b. t. Kurrer. tb. 13.* Sed quid in herede putativo obtinet? Resp. victus & ad hereditatis restitutionem condemnatus, sumptus hosce consequitur utili hac actione, per *l. 14. §. 11. & l. 32. b. t.* ob summam æquitatis rationem, ne verus heres cum istius damno locupletior fiat. *l. 14. de Cond. Indeb. & l. 14. §. 15. b. t.* ibique Brunn. Kurrer. *tb. 14.* Competit porro hæc actio legatario & fideicommissario particulari, nec non Donatario testatorem funerantibus, *l. 3. C. de Relig. arg. §. 3. Inst. de Leg. l. 2. C. de Leg. §. 1. Inst. de Donat.* Nec legatario obest, quod has impensas ex re legata fecerit, quo minus earum restitutionem flagrare possit: Nam hoc casu per *l. ult. §. ult. de Relig.* ipsi utilis hæc actio tribuitur, una cum funerario privilegio. Denique hac actione uti possunt **EXECUTORES ULTIMARUM**

MARUM VOLUNTATUM Lauterb. *Disp. de Exec.*
ult. vol. c. 9. n. 80. Garfius *de Expens. c. 8. n. 21.* Paris. *vol.*
IV. conf. 26. n. 18. **USUFRUCTUARIUS** tam parti-
 cularis, quam universorum bonorum. Paul. Picus
in repetit. ad l. 34. §. 7. n. 88. 89. 90. de Leg. 2. Trentacinqu.
l. 1. var. resol. rubr. de pecul. resol. 6. n. 10. Finckelth. *de Jur.*
sep. tb. 69. **SUCCESSORES FEUDORUM** prædeces-
 sores humantes. Mev. *p. 2. d. 124. n. 6.* nisi hereditas
 sit insufficiens. Idem *d. l. n. 7.* Struv. *J. F. c. 14. tb. 20.*
 Perillustr. Dn. de Lyncker. *in Anal. in b. l. licet dissentiat*
 Carpzov. *p. 2. c. 46. d. 36.* Vid. Finckelth. *de J. sepult. tb. 71.*
SUCCESSORES in fideicommissum & majoratum.
 Joh. Bapt. Costa *in tr. de ration. rata. qu. 144. n. 24.*
 Gratian. *discept. Forens. l. 1. c. 94. n. 29.* Garf. *de Expens.*
c. 16. n. 33. **VASALLUS & EMPHYTEUTA** Domi-
 nos sepelientes. Kurrer. *d. l. tb. 17.* **HOSPITES**
 publici diversori peregrinum funerantes, quibus præ-
 terea competit bonorum defuncti retentio, arg. *l. 4. C.*
de Hered. petit. ibique Baldus. Garf. *d. l. c. 8. n. 26.* Pro-
 batio tamen horum sumptuum ab eis exigitur *d. l. 4.*
 ibique Paul. de Castro **STUDIOSUS** denique contu-
 bernalis vel conterranei funus curans. Bald. *ad d. l. 4. n.*
2. Sebast. Med. *de sepult. p. 2. qu. 5. n. 48.*

§. VIII.

Priusquam vero personis jam enarratis hæc actio
 concedatur, constare debet, quo animo istæ sumptus
 fecerint, utrum repetendi animo, an ex pietate. Si
 prius, locum invenit hoc iudicium; Sin posterius, nul-
 la eorum datur recuperatio. *d. l. 14. §. 7.* Hahn. *ad Wesf.*
b. l. num. 6. Frantzk. *h. t. n. 27.* quia ex pio affectu nec

repetitionis gratia fiunt. Böttich. *Disp. de sumpt. Piet.*
c. 1. n. 10. seq. nisi quis ideo solum ex pietate corpus se-
 peliat, ne illud permaneret insepultum, quia sepultu-
 ræ traditio quoque pietatis & misericordiæ est opus.
 Hinc distingui necessum est, inter pietatem talem, &
 inter illam, quæ exercetur, absque repetendi animo.
 Brunn. *ad d. l. 14. §. 7.* Ne igitur litis quis incurrat
 periculum, quo animo funeris curam suscepit &
 impensas in id erogaverit, mentem suam sufficienter de-
 clarare necessum habet. *d. l. 14. §. 7. b. t.* non ex absolu-
 ta quadam necessitate. sed hypothetica tantum, ad
 effugiendam litis controversiam. Gloss. *ad d. §. 7.* & Joseph.
 Ludov. *decis. Perus. p. 2. d. 78. n. 9.* Inprimis vero ista
 protestatio expedit filio patri iusta paranti, utpote in quo
 animus præsumitur donandi *l. 14. §. 8. b. t.* Menoch. *Cons.*
416. n. 2. Brunn. *ad d. §. 7.* De quo tamen dubitat. Kurrer.
d. Act. fun. tb. 20. & quibusdam solum casibus conce-
 dit, quos exhibet *l. c.* Quando itaque de animo non
 repetendi liquido constat, cessat hæc actio funeraria.
l. 14. §. 7. b. t. Et si funerans sumptos funebres suppedita-
 verit, partim repetendi animo, partim pietatis causa,
 ipsa quoque hæc actio pro parte cessat, pro parte vero
 competit. *l. 14. §. 9. b. t.* Ex pietatis autem officio hæ
 expensæ factæ creduntur, quando ob sanguinis vel ali-
 am arctam necessitudinem fiunt, quæ tamen sola nul-
 lam donandi animi efficit præsumptionem, arg. *l. 26. ff.*
de Prob. Mantic. de tacit. & ambig. conv. l. 13. tit. 19. n. 3.
 Quamobrem his vinculis conjuncti in dubio creduntur
 repetitionis causa sibi invicem istos sumtus impendisse
 arg. *l. 13. l. 11. C. de N. G.* nisi funerantis opulentia & fu-
 nerati

nerati paupertas expensarumque modicitas aliud iudici
persuadeat. Garf. *de Expens.* c. 8. n. 28. in fin. Ludov. dict.
dec. num. 11. seqq. Mantica d. l. tit. 19. n. 7.

§. IX.

Hi sunt. qui hac actione expetiri possunt : contra
quosnam vero illa institui queat, nunc explicandum.
Sunt nimirum isti, ad quos funeris cura perti-
nuit, vel ob defuncti mandatum, vel successionis
emolumentum, vel sanguinis conjunctionem. Illi,
quibus ab ipso testatore hocce munus delegatur, non
semper ipsi sunt heredes, sed alii, quorum fidem is per-
spectam habet, vel quos ob minorem heredis aeta-
tem ad hoc elegit, Afm. *ad l. 12.* §. 4. qui tamen, alio
hanc spartam subeunte, hac actione non tenentur, licet
id, quod ejus intuitu ipsis relictum, occupaverint. *arg.*
l. 12. §. 4. *b. t.* ibique Afm. Kurrer. d. l. *ib.* 24. Successio-
nis emolumentum ad hoc pietatis officium perficien-
dum vocat heredes, tam testamentarios, quam legi-
timos, tam civiles, quam Prætorios *l. 12.* §. 4. *l. 14.* §. 17.
b. t. Hinc Patronus B. P. contra tabb. petens hac actio-
ne convenitur *l. 15. b. t.* Contra universalem vero fidei-
commissarium tunc datur, cum fiduciarius omnes ex-
penderit sumptus, pro ea parte pro qua succedit. Tota
autem hereditate ad eum perveniente, omnes refundere
tenetur. *l. 4. l. 45. ad Sct. Trebell.* Particularem quod
spectat fideicommissarium, ab eo, pro qua parte heres
est, impensæ funeris repetuntur. Domini quoque ho-
minum priorum, sicut olim Patroni, horum funera-
les sumptus refarcire eatenus sunt obligati, quatenus ju-
re hereditario vel moribus cujusve loci bona eorum
lucratur. Stamm. *de Servit. personarum.* l. 3. c. 22. Myns

Sing. cent. 2. Obs. 23. §. 10. Mev. ad J. Lubec. l. 1. t. 3. art. 2.
 Sanguinis denique necessitas funeris procuracionem in-
 jungit iis, qui defunctis adhuc vivis alimenta præstare
 debebant. *Carpz. p. 2. c. 46. d. 23. Coler. de Alim. l. 2. c. 1.*
n. 12. Alimentorum enim nomine & funerum impendia
 veniunt. *Coler. loc. cit. Klock. P. 3. Conf. 155. n. 192.* in pri-
 mis si obligatio alimentorum præbendorum veniat ex
 legis, non hominis dispositione. Hæc enim, cum ex con-
 ventione & ultimis voluntatibus descendant, ob earum
 strictam interpretationem dispendia ista non compre-
 hendunt. *arg. l. 6. de Alim. & cib. lep.* Ex legis autem pro-
 visione liberi a parentibus, *l. 1. C. de Inf. expos. l. 4. §. pr. &*
§. 12. de agn. & al. lib. & parentes a liberis, l. 5. de agn. & al.
lib. l. 73. §. 1. de Jur. Dot. sunt alendi. Fratres quoque &
 sorores sibi invicem de alimentis prospicere debent, *d. l.*
73. §. 1. l. 4. ubi pupil. ed. deb. l. 20. sol. matr. & præter eos
 cæteri consanguinei, non quidem ex necessitate legis, sed
 ex pietate, ob spem lucri hereditarii, quam haberent, si
 cognatus ditior fuisset, *Coler. de alim. l. 2. c. 19. n. 27.* Qua-
 tenus maritus & uxor teneantur ad sese invicem tumu-
 landos, constat ex *§. 6. huj. cap.* Qui si bonorum iniverint
 societatem, sumtus non ex acquæstu conjugali commu-
 ni, sed ex parte conjugis defuncti propria vel reliquis bo-
 nis propriis penditur, nisi aliter conventum, aut jure con-
 stitutum aut moribus receptum fuerit. *arg. l. 14. §. 1. ibi de suo*
§. c3. & ult. l. 16. & seqq. h. t. l. 4. §. 1. l. 59. pr. l. 65. §. fin. pro Socio.
Felic. de Societate c. 26. n. 20. Lauterb. Ex. 21. conc. 20.

§. X.

Atque ex his jam facile patet, quomodo illi, qui ob
 concionem funebrem impensas facit ac honorarium pa-
 stori

flori exsolvit, succurratur, & qua ratione eidem huius nomi-
 ne repetitio detur. Respicendum nimirum est ad defuncti
 conditionem & facultates quas reliquit: Quod si enim de-
 functus neq; dignitatem quandam obtinuerit, neq; multum
 in bonis habuerit, vix est, ut funerans sumtus pro concione
 funebri erogatos repetere queat: Immodici enim sumtus
 fieri prohibentur, ita, ut ne quidem testatoris eos præscriben-
 tis voluntas hac in parte servetur *l. 14. §. 6. in f. d. relig.* Quem-
 admodum vero excessus horum dispendiorum, ita defectus
 quoque eorundem, amissionis poenam meretur, censetur
 quippe defunctus contumelia affectus, si ipsi iusta funebria
 non exsolvantur, quæ aliis ejusdem conditionis fieri asso-
 lent. *l. 14. §. 14. d. 1.* Adeoq; si quis funeris curator concionem
 funebrem omittere præsumat, non poterit reliquos sumtus,
 etiam legitime impensos, repetere. Hinc funerans probe sibi
 caveat, ne plus iusto, neque minus eo faciat. Utrumque enim
 ipsi damnum affert. Cum ex immodicis tantum solum,
 quantum impendi debuit recipiat *l. 14. §. 9. b. t.* ibique Brunn.
 n. 9. Hahn. *d. l. C. 7. A. ad b. t. n. 29.* Modicos vero plane non
 recuperet, nisi ipse funerans ob egestatem majores facere
 haud potuerit. Brunn. *ad l. 14. §. 15. b. t.* Qua in re ad iudicis po-
 tissimum arbitrium recurri solet, quippe cuius est, de hisce
 sumptibus iudicium ferre, *l. 14. §. 6. b. t.* Illud denique hic
 monendum est, in concursu Creditorum funeris expensas
 privilegio gaudere prælationis, ita ut quicquid harum nomi-
 ne erogatum fuit, aut adhuc debetur, ante omnes reliquos
 creditores primo loco exsolvi & restitui debeat. *l. 14. §. 1. l. 45.*
d. relig. l. 17. C. de reb. aut. jud. poss. ult. §. 9. C. d. jur. delib. l. 4. C.
d. petit. hered. cui prærogativæ causam dedit, tum religiosa
 pietas, tum publica utilitas, ne cadavera jaceant insepulta.
l. 14. §. 7. ff. de relig. Hinc & honorarium pro concione funebri
 solu-

solutum, eo in casu, quo defuncti conditio talem solennitatem exposcit, inter reliquos sumptus funerarios primum locum sibi vendicare, dubitandum non est. Atque hoc praelationis privilegium secundum juris civilis dispositionem, non saltem in sumtibus funebribus, qui in defuncti debitoris sepulturam expensi sunt, obtinet, sed & omnibus illis, ad quos debitor actione funeraria compelli poterat, l. 17. ff. de reb. aut. jud. poss. adeoque impensæ in funus uxoris, vel liberorum factæ hoc ipso privilegio continentur. Id quod speciatim circa honorarium pro concione funebri solvendum observarunt Dn. Scabini Lipsienses in concursu Alsinus Hermans zu Pösnitz Gläubiger, ad requisitionem des Thumshirnischen Gerichts-Verwalters ibidem anno 1694. ita respondentes: X. achtzehn Groschen, wegen einer des Schuldners jüngsten Söhnleins gehaltener Leichpredigt, dem Pfarrer zu Zettau &c. allerseits als *personaliter privilegierten* ohne Unterscheid der Zeit und *pro rata*. Jure tamen electorali Saxonico aliud, hoc quidem in casu dispositum reperitur, ita, ut nulli, nisi qui in funus ipsius debitoris impensi fuerunt sumptus funerarii, privilegio isthoc gaudeant. Carpz. p. 1. Const. 28. def. 40. § p. 3. dec. 277. n. 26. atque hinc tali modo sententia lata in causa Creditorum Georgii Röthens zu Pösnitz, An. 1634. Aber wegen derjenigen Begräbnis, Kosten, so auf des Schuldners Sohnes und Weibes Begräbnis gewendet worden, haben sich die Gläubiger vor andern einiger *priorität* nicht anzumassen, sondern sie werden deren nebenst denen andern *chirographariis* billig befriediget. Add. Mev. ad Jus Lubec. part. 3. art. 11. n. 93. ut & p. 2. dec. 222. ubi juris civilis sanctionem cum quadam distinctione exponit. §. XI.

Ultimo loco & illud quærere non erit a scopo alienum, num Clerici & ministri ecclesiæ pro concionibus funebribus

bus pretium seu honorarium absq; Simonia crimine accipere possint? Sane licet hoc ipsum prohibitum esse videatur ex eo, quod res spiritualis, qualis est actus iste ministerialis, & prædicatio verbi divini, non possit permutari pro re quadam temporali *cap. 8. & 9. X. d. Simon.* in tantum, ut neque obtentu cujusquam consuetudinis quis reatum istum tueri valeat, cum tanto graviora censeantur esse crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam, prout Pontifex loquitur, *d. Cap. 9.* Attamen cum tali casu haud quicquam pro ipso beneficio aut opere spirituali, sed pro labore tantum corporis ac animi aliquid detur, licite & sine simboniaca labe illud accipi posse, communiter Doctores tam Pontificii, quam evangelici tenent: qui enim altari servit, ab altari quoque vivere debet, & clerici, qui ecclesie fideliter vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum per ordinationem canonum consequantur, *can. sin. caus. 1. qu. 2.* Ex quo fundamento beatus Brunnemannus honorarium, quod pro concione funebri aut deductione funeris sacerdoti offertur, rectissime defendit, *Jur. eccles. lib. 2. cap. 18. §. 9. n. 2.* inprimis cum talia honoraria accidentalium loco habeantur, quæ ipsi ecclesiarum ministri sibi haud constituunt, sed ex determinatione Episcopi salari loco sunt introducta. B. Brunnem. *d. tr. lib. 2. cap. 5.*

§. 7. ibique Illustr. Dn. Stryck. *in not.*

NOBILISSIMO CLARISSIMOQUE
DOMINO
RESPONDENTI

ET DISSERTATIONIS AVTORI

S. P. D.

CHRISTIANVS VVILDVOGEL, JCtus.

*Ut annorum didici experimentis
plerosque juvenes, qui ex Brun-
suicensi ditione ad nostram per-
veniunt scholam, sedulitate, stu-
diis ac moribus eminere. Deco-
ris bujus atque ornamenti, quo isthæc natio ef-
fulget, causa longe arcessenda haud est. Quis enim
in eruditorum choro nescit, quanta in rebus moli-
endis & efficiendis velocitate, quanto eminentis-
simarum virtutum apparatu, quam immeusa fe-
re & incredibili sacrarum civiliumque rerum
peritia, inclyta illa Serenissimorum Fratrum, DV-
CVM BRVNSVICENSIVM biga enitescat.
Affectus certe, quo Principes illi potentissimi lite-
ras complectuntur, documentum prælustre est ma-
gis magisque increscens indies Guelpherbytana bi-
bli-*

bliotheca, quæ totius literati orbis miraculum atque
κλεινὸν μῆλιον merito audit. Atqui dum lectissimi
juvenes in Patrum Patriæ vitam & studia intuen-
tur, præclaros animo induunt mores, & ad operam
in tractandis literis navandam egregiam effica-
cissime concitantur. Promanarunt ex eodem
fonte illa quoque, quæ Tu, Nobilissime Mantel-
manne, emicas, dotes ac virtutes egregiæ. Nemo
est in Academia nostra, qui a Te lacescitum se in-
juriis esse conqueratur: Tranquille ac pacifice vi-
xisti semper, morumque tuorum dulcedine supe-
riorum juxta ac comilitonum favorem Tibi conci-
liasti. Notum omnibus est, quanta mentis con-
tentione literarum incubueris culturæ, qua sedu-
litate Doctorum Jenensium celebraveris palæ-
stras. Acquisivisti studio tam laudabili insignes
in arte juris profectus, qui augurium suppeditant
baud vanum, Te in celsius aliquando in Rep. cul-
men ascensurum. Præsens sane, quod Marte pro-
prio elaborasti, specimen, eruditionem Tuam, &
judicii, quo polles, præstantiam indicio luculento
prodit. DEVM præcor devotissima mente, ut ad-
spiret porro conatibus Tuis clementissime, Teque
ad metam istam, cui ex Tuorum, Patronorumve
voto destinatus es, prospero rerum successu ubi vis
indulto perducatur. Scribebam in Academia Jener-
si, d. xii. Martii An. Orb. Red. MDCCI.

This image shows a blank, aged, light brown page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a textured, slightly mottled appearance with some minor discoloration and faint, illegible markings, possibly from the reverse side or due to age. There is no text or other content on the page.

DOMINI AC PATRONI COLENTISSIMI

Ummam Vestram ac singularem prorsus in me benevolentiam, quam tot manifestissimis deprehendi argumentis, tam firma ac tenaci memoria servo, ut nulla temporis longinquitas, quæ alias validissima artis & naturæ opera destruit; eam delere valeat. Ingens certe crimen esset, ullam obstrictum meum ac devotum pectus Vobis declarandi occasionem negligere. Neque vero quicquam magis habebo pensi, quam ut ex studiorum meorum ac vitæ gestæ ratione appareat; Vos ea, quæ mihi dedistis, favoris pignora non male collocasse. Hinc uti omnem in litteris posthac excolendis sedulitatem, & in degenda vitâ probitatem, ita
im-

*immortalem in demerenda Vestra benevolen-
tia operam serio polliceor. Quanquam dole-
am magnopere, deesse mihi vires compulsando
summo Vestro affectui pares. Interea animo
eam, quæ nunc sese offert, occasionem, & quod
expromo nunc, academicum specimen, indubi-
tatum velut meæ in Vos pietatis monumentum,
Vestris venerandis nominibus suspendo. In-
comparabili Vestra comitate fretus tenue hoc ac
perpusillum munus æquo Vos accepturos animo,
& non tam muneris pretium, quam offerentis
mentem æstimaturos credo. Valete. Patroni
maximi, ac Vestro favore perenni favete*

Magnorum Vestrorum Nominum

cultorem

devotum

W. J. G. Hantelmann.

Wildvogel, Christian, / Hantelmann, Werner Julius Günther, / Müller, Georg
Heinrich.

Dissertatio Jvridica De Eo Qvod Jvstvm Est Circa Conciones Fvnebres = Von
Leichen-Predigten

Jenæ [1701]

4 Diss. 99#Beibd.12

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10641095-2

VD18 15212262